

Crisis and unemployment in the Greek sports press: causes and effects

Spiliopoulos, P.^{1*}, Tzekis, A.²

¹*School of Journalism and Mass Media Communications, Aristotle University of Thessaloniki, 46 Egnatia str., 54625 Thessaloniki, Greece*

²*Department of Communication, Media and Culture, Panteion University of Social and Political Sciences, Syngrou Avenue 136, 17671 Athens, Greece*

Abstract

The purpose of the study was to record the causes of the sport press crisis in Greece, their effects on the practice of the journalistic profession, and to investigate to what extent the high unemployment of sports journalists in the country, is related / associated with this crisis. The research is part of a wider ethnographic study conducted using a methodological triangulation. Documents by Media organizations were analyzed and 36 sports journalists (convenient sampling) completed a structured questionnaire that was compiled after interviews with sports editors, while at the same time there was a participatory observation. SPSS ver. 25.0 was used for the data analysis. The results showed that, the participants consider that the crisis of sports newspapers, is a complex phenomenon, difficult to deal with, and it is related to: a) the strong questioning of the journalistic profession, b) the decrease of the public's trust in the Media, c) the radical changes that are taking place due to the rapid expansion of the New Media, d) the severe economic crisis in Greece and e) the problems of unreliability and corruption that mainly affect the popular sport of football (soccer). In conclusion, the research highlighted the shrinking of the sportswear industry, which is suffering from high unemployment, the suspension of many sports newspapers publication and its decline / retreat into the media system. The findings reinforce the limited researches in the field of sports media in Greece and the study covers a serious gap that exists, since to the authors' knowledge, the views of sports journalists have not been recorded, regarding the multi-complex phenomenon of the press crisis.

Keywords: Sports press; economic crisis; new Information and Communication Technologies (ICT); unemployment; quantitative research; Greece.

Κρίση και ανεργία στον ελληνικό αθλητικό Τύπο: αιτίες και επιπτώσεις

Σπηλιόπουλος, Π.^{1*}, Τζέκης, Α.²

¹Τμήμα Δημοσιογραφίας και Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Εγνατίας 46, Θεσσαλονίκη, 54625, Ελλάδα

²Τμήμα Επικοινωνίας Μέσων και Πολιτισμού, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Λεωφόρος Συγγρού 136, Αθήνα, 17671, Ελλάδα

Περίληψη

Σκοπός της έρευνας ήταν να καταγράψει τις αιτίες της κρίσης του αθλητικού Τύπου στην Ελλάδα, τις επιπτώσεις τους στην άσκηση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος και να διερευνήσει σε ποιο βαθμό συνδέεται η υψηλή ανεργία των αθλητικών συντακτών στη χώρα, με την κρίση αυτή. Η έρευνα αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης εθνογραφικής μελέτης που διεξήχθη με μεθοδολογικό τριγωνισμό. Αναλύθηκαν έγγραφα από φορείς των Μέσων και 36 δημοσιογράφοι (βολική δειγματοληψία), συμπλήρωσαν ένα δομημένο ερωτηματολόγιο που καταρτίστηκε μετά από συνεντεύξεις αθλητικών συντακτών, ενώ παράλληλα υπήρξε συμμετοχική παρατήρηση. Για τη στατιστική επεξεργασία των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το SPSS ver. 25. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι η κρίση των αθλητικών εφημερίδων, είναι ένα σύνθετο φαινόμενο, δύσκολα αντιμετωπίσιμο και σχετίζεται με: α) την έντονη αμφισβήτηση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος, β) τη μείωση της εμπιστοσύνης του κοινού προς τα Μέσα ενημέρωσης, γ) τις ριζικές μεταβολές που σημειώνονται εξαιτίας της επέκτασης των Νέων Μέσων, δ) τη σοβαρή οικονομική κρίση στην Ελλάδα και ε) τα προβλήματα αναξιοπιστίας και διαφθοράς που πλήττουν κυρίως το δημοφιλές άθλημα του ποδοσφαίρου. Συμπερασματικά, η έρευνα διαπίστωσε τη συρρίκνωση του κλάδου του αθλητικού Τύπου, ο οποίος πλήττεται από υψηλή ανεργία, αναστολή λειτουργίας πολλών αθλητικών εφημερίδων και οπισθοχώρηση στο μιντιακό σύστημα. Τα ευρήματα, ενισχύουν τις περιορισμένες μελέτες στο χώρο των αθλητικών Μέσων στην Ελλάδα και η έρευνα καλύπτει ένα σοβαρό κενό που υπάρχει, καθώς εξ όσων είναι γνωστό, δεν έχουν καταγραφεί οι απόψεις των αθλητικών συντακτών, αναφορικά με το πολυσύνθετο φαινόμενο της κρίσης του Τύπου.

Λέξεις κλειδιά: Αθλητικός Τύπος, οικονομική κρίση, νέες Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ), ανεργία, ποσοτική έρευνα, Ελλάδα.

1 Εισαγωγή

Στις περισσότερες αν όχι σε όλες τις αναπτυγμένες χώρες του κόσμου, τα έντυπα Μέσα διανύουν τη βαθύτερη κρίση της μακρόχρονης ιστορίας τους (Battle, 2010; Brüggemann et al., 2016; Sarrimo, 2017). Καθώς η ψηφιακή εποχή επηρεάζει τις παραδοσιακές μορφές ενημέρωσης, οι πωλήσεις των εφημερίδων βρίσκονται σε ραγδαία πτώση και τα διαφημιστικά τους έσοδα συρρικνώνονται, με άμεσο αντίκτυπο τη μείωση του παρεμβατικού ρόλου τους στη διαδικασία της δημοκρατικής λειτουργίας της κοινωνίας (Krüger, 2017; Pickard, 2019). Η κρίση του Τύπου αποδίδεται εκτός από την ανάπτυξη των ψηφιακών Μέσων, στην παγκόσμια οικονομική κρίση, αλλά και στην αμφισβήτηση της ίδιας της δημοσιογραφίας (Tzekis & Spiliopoulos, 2020). Απόρροια της κρίσης αυτής,

*Corresponding author: e-mail: panspil@jour.auth.gr

είναι η μεταβολή προς το δυσμενέστερο, τόσο των εργασιακών σχέσεων και όσο και των συνθηκών εργασίας των δημοσιογράφων. Στον κλάδο των Μέσων ενημέρωσης παρατηρείται υψηλή ανεργία, σημαντικό ποσοστό υπό-αμειβόμενης και ανασφάλιστης εργασίας, αύξηση των απολύσεων, επικράτηση των ευέλικτων μορφών εργασίας και πολύμηνες καθυστερήσεις στην καταβολή της μισθοδοσίας (Τριανταφύλλου, 2020). Όσες επιχειρήσεις εξακολουθούν να λειτουργούν έχουν μειώσει δραματικά το προσωπικό τους και οι εργοδότες αμφισβητούν εμπράκτως την ισχύ των συλλογικών συμβάσεων εργασίας, μέσω της υιοθέτησης του “μοντέλου” των ατομικών συμβάσεων (www.esiea.gr, 2010; 2012; 2013; 2016; 2021c). Μια σχετική ανακοίνωση της Ένωσης Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών (Ε.Σ.Η.Ε.Α.) περιγράφει ανάγλυφα το τοπίο: «Από το 2008 έως σήμερα, σε όλα τα ΜΜΕ απολύθηκε το 50% των εργαζομένων στους τηλεοπτικούς σταθμούς, επιβλήθηκαν ατομικές συμβάσεις εργασίας, ενώ οι ιδιοκτήτες καθιέρωσαν μονομερώς, παρά τις αντιδράσεις των εργαζομένων, καθεστώς ελαστικών σχέσεων εργασίας που συνεχίζουν να εφαρμόζουν» (www.esiea.gr, 2016, 27 Οκτωβρίου).

Επιπλέον, η αποδιάρθρωση του συστήματος των συλλογικών διαπραγματεύσεων, είχε ως αποτέλεσμα την κατάργηση των εργασιακών και μισθολογικών δικαιωμάτων των δημοσιογράφων, όπως η υπερωριακή εργασία της Κυριακής, η ημεραργία και η νυχτερινή εργασία, τις οποίες πλέον, ελάχιστες επιχειρήσεις Μέσων ενημέρωσης συνεχίζουν να καταβάλλουν (Τριανταφύλλου, 2020). Ακόμη, η απορρύθμιση της αγοράς εργασίας στον δημοσιογραφικό χώρο, συνοδεύεται από τη σημαντική αποδυνάμωση της ισχύος, αλλά και των τρόπων αντίδρασης των συνδικαλιστικών οργανώσεων (Örnebring, 2009). Το γεγονός αυτό, λαμβάνει χώρα παράλληλα με το μετασχηματισμό της δημοσιογραφίας σε μαζικό επάγγελμα (McKercher, 2002; Ursell, 2004), με την υπερπροσφορά της εργασίας να έχει αρνητικό αντίκτυπο στο ύψος των μισθών και στα εργασιακά δικαιώματα. Συμπληρωματικά σε όλα αυτά, η πανδημία του κορωνοϊού επιδείνωσε τραγικά την κατάσταση, με αποτέλεσμα τα συνδικαλιστικά όργανα των ελλήνων δημοσιογράφων, να φτάσουν στο σημείο να ενισχύουν τους άνεργους συντάκτες με «διατακτικές αγοράς τροφίμων» ύψους 50 ευρώ ανά δίμηνο και για έναν χρόνο, όπως αναφέρεται σε σχετικό δελτίο τύπου (www.esiea.gr, 2021a, 31 Μαρτίου).

2 Επισκόπηση της βιβλιογραφίας

2.1 Ευρήματα για την κρίση στα Μέσα σε παγκόσμιο επίπεδο

Μέχρι σήμερα περιορισμένος αριθμός ερευνών έχει μελετήσει τις επιδράσεις της οικονομικής κρίσης στα Μέσα, με επίκεντρο τις θέσεις και τις σχέσεις εργασίας των δημοσιογράφων. Τα υπάρχοντα δεδομένα, προέρχονται κυρίως από τα στοιχεία που διαθέτουν οι φορείς των Μέσων και δείχνουν ότι οι απώλειες στις θέσεις εργασίας σε παγκόσμιο επίπεδο είναι τεράστιες. Ενδεικτικό είναι το γεγονός, ότι μόνο στις αίθουσες σύνταξης των αμερικάνικων εφημερίδων την περίοδο 2008-2018 χάθηκαν εικοσιοκτώ χιλιάδες (28.000) θέσεις εργασίας όπως αναφέρει έρευνα του Pew Research Center (Grieco, 2020). Περαιτέρω, στις εφημερίδες των Η.Π.Α., οι θέσεις εργασίας από σχεδόν τετρακόσιες πενήντα οκτώ χιλιάδες (458.000) το 1990, μειώθηκαν σε περίπου εκατόν ογδόντα τρεις χιλιάδες (183.000) τον Μάρτιο του 2016, δηλαδή κατά 60% (www.bls.gov, 2016). Επιπρόσθετα, η ρομποτική δημοσιογραφία και η αυτοματοποίηση της παραγωγής ειδήσεων που παρέχονται μέσω αλγόριθμων (Helberger, 2019; Lecompte, 2015), κερδίζουν συνεχώς έδαφος και υποκαθιστούν σταδιακά τις παραδοσιακές πρακτικές (Veglis & Maniou, 2019). Παράλληλα, πολλά εκδοτικά συγκροτήματα έχουν αναγκαστεί να αναστείλουν τον κύκλο εργασιών τους ή να μετατρέψουν την έντυπη έκδοσή τους σε ψηφιακή, στο διαδίκτυο (Τριανταφύλλου 2020).

Στις Η.Π.Α. το έτος 1900 εκδίδονταν 2.226 εφημερίδες, το 1970 κυκλοφορούσαν 1.748 καθημερινές εφημερίδες, το 2008 εκδίδονταν 1.408 έντυπα, ενώ το 2018 ο αριθμός τους

είχε μειωθεί σε 1.279 (Carlson, 2011; Παπαδοπούλου, 2017; Watson, 2020). Παρόμοια είναι η κατάσταση και στην Ευρώπη. Στην Ισπανία, την περίοδο 2008-2013 απωλέσθησαν περισσότερες από έντεκα χιλιάδες (11.000) θέσεις εργασίας, οι μισές από τις οποίες το έτος 2012, αφού σταμάτησαν να εκδίδονται διακόσια ογδόντα τέσσερα (284) περιοδικά, εφημερίδες και free press / εκδόσεις διανεμόμενες δωρεάν (Cala, 2013, February 28; Tjaardstra, 2014, June 24). Από την άλλη, στη Μεγάλη Βρετανία, η κρίση είχε αντίκτυπο ακόμα και ισχυρούς και ακμαίους οικονομικά τίτλους. Για παράδειγμα, η εφημερίδα Guardian, μέσα σε ένα χρόνο μείωσε το προσωπικό της από χίλια οκτακόσια εξήντα (1.860) άτομα το 2016, σε χίλια πεντακόσια εξήντα τρία (1.563) το 2017 (Guardian Annual Report, 2017), ενώ τον Δεκέμβριο του 2016 υπήρξε η εκτίμηση, πως από το έτος 2005 στο Ηνωμένο Βασίλειο, ανέστειλαν τη λειτουργία τους εκατόν ενενήντα οκτώ (198) εφημερίδες (Matthews & Hodgson, 2021). Στη Ρωσία, σχεδόν το ένα τρίτο των δημοσιογράφων είναι άνεργοι, ενώ στη Σουηδία κερδίζουν συνεχώς έδαφος οι νέες μορφές εργασίας σε βάρος της πλήρους απασχόλησης. Ήδη το εννέα τοις εκατό (9%) των δημοσιογράφων εργάζεται μερικώς και το δεκατρία τοις εκατό (13%) ως freelancers (Weaver & Willnat, 2012).

Η βαθιά κρίση του Τύπου αποδεικνύει, ότι το παραδοσιακό επιχειρηματικό μοντέλο των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (Μ.Μ.Ε.) που στηρίχθηκε επί δεκαετίες στα έσοδα από τις κυκλοφορίες των εφημερίδων και τη διαφήμιση, βρίσκεται σε παρακμή (Tzekis & Spiliopoulos, 2020). Οι Anderson et al. (2015) το χαρακτηρίζουν προβληματικό και αναφέρουν πως έχει κλείσει τον κύκλο του και πρέπει να αναζητηθεί καινούργιο μοντέλο. Σε αυτό, περίοπτη θέση θα κατέχουν οι αλγόριθμοι, η ρομποτική δημοσιογραφία, η αξιοποίηση όλων των δυνατοτήτων του διαδικτύου, των νέων Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (Τ.Π.Ε., Veglis & Bratsas, 2017; Veglis & Promportsis, 2014), οι συνέργειες στην αίθουσα σύνταξης και η συνεργασία-σύγκλιση όλων των Μέσων του ίδιου μιντιακού ομίλου (Tzekis & Spiliopoulos, 2020).

2.2 Η κρίση των Μέσων στην Ελλάδα

Ακόμα λιγότερες είναι οι έρευνες και ως εκ τούτου επίσης περιορισμένα και ανεπαρκή, είναι τα στοιχεία για την κρίση του Τύπου στην Ελλάδα, στην οποία συνέβαλε δραστικά, η βαθιά οικονομική ύφεση από τις αρχές της δεκαετίας του 2010 μέχρι και πρόσφατα. Ο αριθμός των εφημερίδων που σταμάτησαν να εκδίδονται και να κυκλοφορούν, ξεπέρασαν τις πενήντα (50), σύμφωνα με τα στοιχεία της Ε.Σ.Η.Ε.Α., ενώ μεγάλοι μιντιακοί όμιλοι (π.χ. Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη, Πήγασος) ανέστειλαν επί σειρά ετών τη λειτουργία τους, μέχρι να βρεθεί νέος ιδιοκτήτης. Ως εκ τούτου, οι απολύσεις δημοσιογράφων υπερέβησαν τις χίλιες πεντακόσιες (1.500) την περίοδο 2009-2016 (www.esiea.gr, 2019), όταν τα προηγούμενα χρόνια κυμαίνονταν σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα: μόλις δεκαοκτώ (18) την επταετία 1993-2000 και τριακόσιες εξήντα τέσσερις (364) τα έτη 2001-2008. Σύμφωνα με την Ε.Σ.Η.Ε.Α., την οκταετία 2008-2016 απολύθηκε το 50% των εργαζομένων στους τηλεοπτικούς σταθμούς (www.esiea.gr, 2016), ενώ τη διετία 2017-2019 η απώλεια θέσεων εργασίας συνεχίστηκε, με εκατόν ογδόντα (180) απολύσεις προσωπικού. Το 2019 υπήρχαν πεντακόσιοι τριάντα δύο (532) άνεργοι δημοσιογράφοι, εκ των οποίων οι διακόσιοι ενενήντα οκτώ (298) δηλαδή το 56%, προέρχονταν από το χώρο των έντυπων Μέσων (www.esiea.gr, 2019).

Η άποψη ότι η κρίση πλήττει κυρίως τους μεγαλύτερους ηλικιακά δημοσιογράφους, οι οποίοι αντιμετωπίζουν περισσότερες δυσκολίες προσαρμογής στις σύγχρονες τεχνολογικές αλλαγές, έχουν ρυθμισμένες εργασιακές σχέσεις (κοινωνική ασφάλιση, τήρηση ωραρίων κ.α.) και υψηλότερες αποδοχές από τους νεότερους συναδέλφους τους,

επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι οι τριακόσιοι εξήντα (360) από τους πεντακόσιους τριάντα δύο (532) άνεργους δημοσιογράφους (67,67%) ήταν άνω των σαράντα πέντε (45) ετών, σύμφωνα με την Ε.Σ.Η.Ε.Α. (www.esiea.gr, 2019). Η νέα εργασιακή κουλτούρα των εφημερίδων απαιτεί προσωπικό σε νεαρή ηλικία, καθώς διαθέτει περισσότερη ενέργεια και είναι καταρτισμένο στη λειτουργία των ψηφιακών Μέσων (Matsiola et al., 2019; 2022). Οι νέες συνθήκες εργασίας, μετατρέπουν σταδιακά τους εργαζόμενους στον Τύπο σε πληροφοριακά 'πολύ - εργαλεία', αφού οι μέχρι πρότινος διακριτοί ρόλοι στην παραγωγή των ειδήσεων καταργούνται (Deuze & Dimoudi, 2002; Hutchins & Boyle, 2017). Για παράδειγμα ο καθηγητής του Τμήματος Επικοινωνίας και ΜΜΕ του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (Ε.Κ.Π.Α.), Γιώργος Πλειός σε συνέντευξή του, επεσήμανε πως είναι αξιοσημείωτη «η τάση προς αυτό που λέγεται 'πολυδύναμος δημοσιογράφος', δηλαδή ένας δημοσιογράφος που κάνει τη δουλειά του ρεπόρτερ και του κάμεραμαν και του μοντέρ κτλ.» (Νικηταράς, 2013, σελ. 48).

2.3 Η κρίση στις αθλητικές εφημερίδες

Οι αθλητικές εφημερίδες, όπως είναι λογικό, δεν θα μπορούσαν να έχουν μείνει ανεπηρέαστες από την κρίση του κλάδου. Οι πωλήσεις τους μειώθηκαν δραματικά μέσα σε μια οκταετία, χάνοντας συνολικά το 82,70% των φύλλων τους. Κατά συνέπεια και ο αριθμός των τίτλων περιορίστηκε σημαντικά και από τα δεκαπέντε (15) έντυπα πανελλαδικής κυκλοφορίας το 2007, στο τέλος του Φεβρουαρίου 2022 είχαν απομείνει μόλις πέντε (www.frontpages.gr, 2022a), αφού η SPORTIME, ανέστειλε την κυκλοφορία της στις 13 Ιουλίου 2021 και παραμένει σε ψηφιακή μορφή (www.frontpages.gr, 2022b). Το αποτέλεσμα ήταν, οι συνθήκες απασχόλησης να μεταβληθούν προς το δυσμενέστερο: το εργασιακό περιβάλλον έγινε πιο δύσκολο και απαιτητικό, το ποσοστό της ανεργίας αυξήθηκε (O'Donnell, 2017), οι μόνιμες και καλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας που απέμειναν είναι ελάχιστες, ενώ εφαρμόστηκαν πολιτικές ελαστικοποίησης των εργασιακών σχέσεων και επεκτάθηκε το καθεστώς της μερικής απασχόλησης (Tzekis & Spiliopoulos; Τριανταφύλλου, 2020).

Η μεγάλη συρρίκνωση του ανθρώπινου δυναμικού που υπέστησαν την περίοδο της κρίσης τα αθλητικά έντυπα, αποτυπώνεται στα δεδομένα σχετικά με την απασχόληση. Συγκεκριμένα, το έτος 2009, στις εννέα (9) αθλητικές εφημερίδες πανελλαδικής κυκλοφορίας εργάζονταν τετρακόσια ογδόντα επτά (487) άτομα ως δημοσιογράφοι, τεχνικοί και διοικητικοί υπάλληλοι. Σύμφωνα με την Α' Διεύθυνση Ενιαίου Ταμείου Ασφάλισης Προσωπικού – Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, στις αρχές του 2016, με τα αθλητικά έντυπα να είναι δέκα (10), οι εργαζόμενοι ανέρχονταν σε διακόσιους δεκατέσσερις (214). Με λίγα λόγια, μέσα σε μια επταετία χάθηκαν διακόσιες εβδομήντα τρεις (273) θέσεις εργασίας, δηλαδή το 56,06% του ανθρώπινου δυναμικού του κλάδου. Τις μεγαλύτερες απώλειες, υπέστη ο δημοσιογραφικός κόσμος, καθώς στα αθλητικά έντυπα οι συντάκτες αποτελούσαν τη συντριπτική πλειονότητα του προσωπικού τους. Οι δημοσιογράφοι που έχασαν εκείνη τη χρονική περίοδο την εργασία τους ήταν ακόμα περισσότεροι αν συνυπολογιστούν και οι ρεπόρτερ που απασχολούνταν με καθεστώς ανασφάλιστης εργασίας ή αμείβονταν με τιμολόγιο παροχής υπηρεσιών (μπλοκάκι) ως ελεύθεροι επαγγελματίες και για τους οποίους δεν υπάρχουν διαθέσιμα, επίσημα στοιχεία. Σύμφωνα με τον Π.Σ.Α.Τ., στα τέλη του έτους 2020 η ανεργία στο χώρο της αθλητικής δημοσιογραφίας ξεπερνούσε το 55%, με συνέπεια να γίνονται συχνά παρεμβάσεις προς την ελληνική Πολιτεία, για οικονομική ενίσχυση των αθλητικών συντακτών και των εφημερίδων, όπως τονίστηκε στην ετήσια έκτακτη γενική συνέλευση του συνδέσμου, που διεξήχθη διαδικτυακά, στις 15 Δεκεμβρίου 2020. Σχετικά πρόσφατη είναι άλλωστε, η απόλυση τεσσάρων αθλητικών συντακτών από το τηλεοπτικό κανάλι "Mega" μόλις λίγους μήνες μετά την επανέναρξη της λειτουργίας του (www.esiea.gr, 2020). Ως φυσικό επακόλουθο, συχνά γίνονται εκκλήσεις για βοήθεια προς τους άνεργους, στους αρμόδιους

φορείς, όπως η Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων, η οποία είναι αρμόδια για τη χορήγηση νόμιμης άδειας λειτουργίας των ραδιοφωνικών σταθμών, αλλά και αποφασίζει περί της ανάκλησης αυτών (www.amna.gr, 2020).

2.4 Καθορισμός του προβλήματος

Στόχος της παρούσας μελέτης ήταν να καταγράψει τις εργασιακές συνθήκες των ελλήνων αθλητικών συντακτών και ως εκ τούτου τις τυχόν αλλαγές που έχουν επέλθει στο χώρο του αθλητικών Μέσων και ιδιαίτερα του Τύπου τη δεκαετία του 2010, όταν και ξέσπασε η παγκόσμια οικονομική κρίση, που επέφερε κρίση και στα Μέσα. Από τη βιβλιογραφική επισκόπηση προέκυψε πως καμία μελέτη εξ όσων είναι γνωστό στους συγγραφείς, δεν έχει εξετάσει αναλυτικά το θέμα αυτό, ειδικότερα στην Ελλάδα όπου τα ελληνικά αθλητικά Μέσα έχουν ερευνηθεί ελάχιστα και ανεπαρκώς, σε όλους τους τομείς (Σπηλιόπουλος, 2020; Tzekis & Spiliopoulos, 2020). Συνεπώς, είναι φανερό η ανάγκη για ερευνητική δραστηριότητα στο συγκεκριμένο πεδίο. Από την επισκόπηση της βιβλιογραφίας και τα στοιχεία που αντλήθηκαν, σε συνδυασμό με τα ενδιαφέροντα των συγγραφέων, τέθηκαν τα παρακάτω ερευνητικά ερωτήματα (Bryman, 2017; Willig, 2015):

- 1ο. Ερευνητικό ερώτημα: Σε ποιους παράγοντες οφείλεται η κρίση των αθλητικών εφημερίδων στην Ελλάδα τη δεκαετία του 2010;
- 2ο. Ερευνητικό ερώτημα: Σε ποια έκταση και σε ποιο βαθμό, συνδέεται η ανεργία των Ελλήνων αθλητικών συντακτών με την κρίση του αθλητικού Τύπου στη χώρα;

3 Μεθοδολογία

3.1 Επιλογή ερευνητικής μεθόδου

Η παρούσα έρευνα αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης εθνογραφικής μελέτης που διεξήχθη με μεθοδολογικό τριγωνισμό. Δηλαδή με συμμετοχική παρατήρηση, συλλογή νατουραλιστικών δεδομένων, λήψη συνεντεύξεων με ημιδομημένο οδηγό και χρήση δομημένου ερωτηματολογίου, όπως προτείνεται από αρκετούς μελετητές (π.χ. Robson, 2010; Σαραφίδου, 2011; Stake, 1995; Yin, 2009). Με αυτόν τον τρόπο διευρύνεται ο βαθμός αξιοπιστίας της διαδικασίας που ακολουθείται για τη συλλογή των δεδομένων και κατ' επέκταση η αξιοπιστία των στοιχείων που συλλέγονται, ενώ επιπλέον, αποκτά μεγαλύτερη εγκυρότητα η μελέτη (Bryman, 2017; Duran et al., 2006; Willig, 2015). Ειδικότερα, σε πρώτο στάδιο συλλέχτηκαν νατουραλιστικά δεδομένα και ως εκ τούτου έγινε επεξεργασία εγγράφων και στοιχείων αναφορικά με τον αριθμό και το εργασιακό καθεστώς των ελλήνων αθλητικών συντακτών, καθώς επίσης για το μέγεθος των πωλήσεων και τον αριθμό των τίτλων των αθλητικών εφημερίδων που τελούν σε κυκλοφορία. Το υλικό προήλθε από το Ενιαίο Ταμείο Ασφάλισης Προσωπικού Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (Ε.Τ.Α.Π. - Μ.Μ.Ε.) και την Ένωση Ιδιοκτητών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών (Ε.Ι.Η.Ε.Α.). Εδώ θα παρουσιαστεί το μέρος των αποτελεσμάτων της ποσοτικής έρευνας (επόμενη φάση) που στο μέτρο του δυνατού και του αναγκαίου, θα συσχετισθούν με τα αποτελέσματα των νατουραλιστικών δεδομένων.

3.2 Ποσοτική έρευνα

Η ποσοτική έρευνα «προκρίνει την ποσοτικοποίηση στη συλλογή και ανάλυση δεδομένων» (Bryman, 2017, σελ. 61) και παρέχει μετρήσιμα δεδομένα. Η συγκεκριμένη μέθοδος, αποκαλύπτει 'τι συμβαίνει', ενώ καταγράφει πόσο συχνά παρατηρείται κάποιο

φαινόμενο. Σκοπός της είναι η ανίχνευση γενικών τάσεων και η διερεύνηση συσχετίσεων μεταξύ διάφορων μεταβλητών, που επιδρούν στο υπό εξέταση ζήτημα (Iwaseφίδης, 2008; Kvale, 1996). Ως τεχνική, ενσωματώνει στοιχεία του μοντέλου των φυσικών επιστημών και ειδικότερα του θετικισμού στον οποίο προσιδιάζει η φιλοσοφία του Ρεαλισμού (Madil, 2008), που αποτελεί οντολογικό και επιστημολογικό προσανατολισμό των ερευνητών αυτής της εργασίας (Willig, 2015). Μέσα από αυτόν, θα προκύψει το είδος της γνώσης που θεωρείται αποδεκτό από έναν επιστημονικό κλάδο, αφού χρησιμοποιηθεί ο κατάλληλος τρόπος με τον οποίο θα κατακτηθεί η γνώση αυτή (Bryman, 2017; Willig, 2012). Σύμφωνα με τον Σπηλιόπουλο (2020), ο Ρεαλισμός «πρεσβεύει ότι “εκεί έξω” υπάρχει ένας πραγματικός κόσμος ανεξάρτητα από τις γνώσεις και τις πεποιθήσεις μας ή τους τρόπους με τους οποίους μπορούν να κατασκευαστούν και να ερμηνευτούν οι κοινωνικές δομές του. Στον κόσμο αυτό αποτελούμε μέρος και τα χαρακτηριστικά του παρατηρήσιμα ή όχι, μπορούν να γίνουν γνωστά με την κατάλληλη χρήση επιστημονικών μεθόδων» (σελ. 190). Η έρευνα βασίστηκε στον επιστημολογικό Ρεαλισμό (epistemological Realism, Haig & Evers, 2016; Rowbottom, 2019), φιλοσοφία που συνάδει με την έρευνα στη δημοσιογραφία, καθώς μπορεί να προσφέρει μια αξιόπιστη επεξήγηση για το τι πραγματικά συμβαίνει στον κόσμο (Lynch, 2014) και μπορεί να καθοδηγήσει, τόσο ποιοτικές, όσο και ποσοτικές έρευνες.

3.3 Συμμετέχοντες

Στο ποσοτικό μέρος της έρευνας συμμετείχαν τριάντα έξι (36) δημοσιογράφοι - μέλη του Π.Σ.Α.Τ., οι οποίοι είχαν εργασιακή εμπειρία από αθλητικές εφημερίδες, ενώ συνάμα διέθεταν ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (βολική δειγματοληψία). Για την ανεύρεση των ηλεκτρονικών διευθύνσεων χρησιμοποιήθηκε η βάση δεδομένων με τις ηλεκτρονικές διευθύνσεις που διατηρεί ο Π.Σ.Α.Τ. για τους δημοσιογράφους - μέλη του σε ολόκληρη την Ελλάδα. Εκτός από ενεργούς δημοσιογράφους, ο σχετικός κατάλογος περιλάμβανε ακόμη, αρχισυντάκτες, διευθυντές, συνταξιούχους ή άνεργους αθλητικούς ρεπόρτερ, διαδικτυακούς (online) συντάκτες και αρχισυντάκτες, αρθρογράφους και των δύο φύλων, με μικρή ή μεγάλη εργασιακή εμπειρία.

3.4 Όργανα μέτρησης

Για τη συλλογή των ποσοτικών δεδομένων στην περίπτωση των ελλήνων αθλητικών συντακτών, χρησιμοποιήθηκε ένα ερωτηματολόγιο κλειστού τύπου. Ως απόρροια μιας στρατηγικής πολλαπλών μεθόδων όπως προτείνουν οι Brewer και Hunter (1989; 2006), για την κατασκευή του λήφθηκε υπόψη το υλικό που συλλέχθηκε από ημιδομημένες συνεντεύξεις που προηγήθηκαν (δεύτερο στάδιο της έρευνας), με επτά ανώτερα στελέχη αθλητικών εκδοτικών οργανισμών, συνδικαλιστικούς εκπροσώπους των εργαζόμενων στην Ε.Σ.Η.Ε.Α. και δημοσιογράφους με πολυετή εμπειρία στο χώρο του αθλητικού Τύπου. Διανεμήθηκε δε, ηλεκτρονικά μέσω e-mail από τον Π.Σ.Α.Τ. στα μέλη του, τρεις φορές κατά την περίοδο 29/5/2015-31/8/2015. Τα συμπληρωμένα ερωτηματολόγια διαβιβάζονταν από τους συμμετέχοντες στον Π.Σ.Α.Τ. και από εκεί στον ερευνητή για έλεγχο και επεξεργασία. Περιείχαν συνολικά 21 ερωτήσεις, οι οποίες χωρίζονταν σε δύο θεματικές:

- α) σε έξι (έξι) ερωτήσεις σχετικά με τα προσωπικά στοιχεία του ερωτώμενου αναφορικά με τα δημογραφικά του χαρακτηριστικά (φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο), τα χρόνια εργασίας στην αθλητική δημοσιογραφία, αλλά και την υφιστάμενη επαγγελματική του κατάσταση. Έτσι, οι πρώτες έξι ερωτήσεις αποσκοπούσαν να παράσχουν πληροφόρηση για κάθε ερωτώμενο, που με αυτόν τον τρόπο αποκτούσε εξοικείωση με το ερωτηματολόγιο. Οι δε ερευνητές θα μπορούσαν στη συνέχεια, να μελετήσουν τυχόν διαφοροποιήσεις απόψεων και

αντιλήψεων ανάλογα με τις διαφορετικές δημογραφικές κατηγορίες του δείγματος και,

- β) σε δεκαπέντε (15) ερωτήσεις αναφορικά με την κρίση που διανύει ο αθλητικός Τύπος, καθώς και τα διάφορα θέματα που απασχολούν τον κλάδο, όπως αμοιβές, ανασφάλιστη εργασία, είσοδος στα Μέσα επιχειρηματιών και προέδρων επαγγελματικών αθλητικών ομάδων, δημοσιογραφία των πολιτών κ.α. Ορισμένες από αυτές τις ερωτήσεις ήταν διχοτομικού χαρακτήρα, καθώς επιδέχονταν αποκλειστικά τρεις πιθανές απαντήσεις και ο ερωτώμενος έπρεπε να επιλέξει τη μία, ενώ άλλες ερωτήσεις ήταν δομημένες με τη μορφή κλίμακας Likert, με τρεις, τέσσερις και πέντε βαθμίδες (Ζαφειρόπουλος, 2005). Παράλληλα, δόθηκαν οδηγίες για τη σωστή συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, ενώ εξηγήθηκε στους συμμετέχοντες, η σκοπιμότητα της έρευνας και δόθηκε η διαβεβαίωση ότι τα αποτελέσματα της έρευνας θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για επιστημονικό σκοπό.

Μετά τη συλλογή τους, τα ερωτηματολόγια αριθμήθηκαν και αρχειοθετήθηκαν με αύξουσα σειρά. Για τη στατιστική επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το Statistical Package for Social Sciences (S.P.S.S.), έκδοση 25.0. Έτσι, η έρευνα οδηγήθηκε στη διαπίστωση των 'συνθηκών' που διαμορφώνουν τη στάση των δημοσιογράφων σε μια σειρά από κρίσιμα ζητήματα που ταλανίζουν τον κλάδο.

4 Αποτελέσματα

4.1 Δημογραφικά χαρακτηριστικά συμμετεχόντων

4.1.1 Φύλο

Από τους συμμετέχοντες (για τις ανάγκες της εργασίας χρησιμοποιείται το αρσενικό γένος), το 91,7% (n=33) ήταν άνδρες και οι υπόλοιπες (8,3%) γυναίκες (n=3). Η αναλογία ανδρών / γυναικών δείχνει να είναι φυσιολογική, αφού σύμφωνα με τα στοιχεία του Π.Σ.Α.Τ., οι γυναίκες αποτελούν το 11% των μελών του (Σπηλιόπουλος, 2020). Η κατανομή των συμμετεχόντων αναφορικά με το φύλο τους παρουσιάζεται στον πίνακα 1 που ακολουθεί.

Πίνακας 1. Φύλο των συμμετεχόντων

Φύλο	N	%
Άνδρες	33	91,7
Γυναίκες	3	8,3
Σύνολο	36	100,0

4.1.2 Ηλικία

Οι 36 συμμετέχοντες ήταν ηλικίας 18 έως 70 ετών, με μέσο όρο (μ.ο.) ηλικίας τα 42,6 έτη. Η πλειονότητά τους (38,9%) ανήκε στην ηλικιακή ομάδα 45-54 ετών, ενώ σημαντικό ήταν και το ποσοστό των ατόμων που παρατηρήθηκε ότι βρίσκονταν στην ομάδα 35-44 (36,1%). Συνολικά, οι τρεις στους τέσσερις συμμετέχοντες, ήταν ηλικίας 35-54 ετών (75%, n=27). Αναλυτικά, ο αριθμός των συμμετεχόντων και τα ποσοστά ανά ηλικιακή κατηγορία παρουσιάζονται στον πίνακα 2.

Πίνακας 2. Ηλικία των συμμετεχόντων

Ηλικία (σε έτη)	N	%
18-24	1	2,8
25-34	5	13,9
35-44	13	36,1
45-54	14	38,9
55+	3	8,3
Σύνολο	36	100,0

4.1.3 Επίπεδο εκπαίδευσης

Το επίπεδο εκπαίδευσης των δημοσιογράφων - μελών του Π.Σ.Α.Τ. που συμμετείχαν στην έρευνα διακρίνεται στις ακόλουθες έξι κατηγορίες: α) απόφοιτοι λυκείου, β) απόφοιτοι Κρατικών Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ.), γ) απόφοιτοι ιδιωτικών σχολών δημοσιογραφίας, δ) απόφοιτοι Τ.Ε.Ι., ε) απόφοιτοι Α.Ε.Ι. και στ) κάτοχοι μεταπτυχιακού/διδακτορικού τίτλου σπουδών. Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτώμενων (47,2%) δήλωσαν ότι είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ το 33,3% είναι απόφοιτοι Ινστιτούτου Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ.) ή ιδιωτικής σχολής. Στον πίνακα 3 που ακολουθεί, παρουσιάζονται αναλυτικά τα αποτελέσματα για την κατηγορία αυτή.

Πίνακας 3: Επίπεδο εκπαίδευσης των συμμετεχόντων

Διαβάθμιση εκπαίδευσης	N	%
Λύκειο	4	11,1
Ι.Ε.Κ.	4	11,1
Ιδιωτική Σχολή	8	22,2
Τ.Ε.Ι.	8	22,2
Α.Ε.Ι.	9	25,0
Μεταπτυχιακό/Διδακτορικό	3	8,4
Σύνολο	36	100,0

Σημείωση: Οι συμμετέχοντες δήλωναν μόνο το υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσής τους και έχουν εξαιρεθεί οι κάτοχοι διδακτορικού & μεταπτυχιακού από τους αποφοίτους ΑΕΙ.

4.1.4 Επαγγελματικό καθεστώς

Η πλειονότητα των συμμετεχόντων στην έρευνα (66,7%) ανέφερε ότι εργάζεται, ενώ σημαντικό ήταν και το ποσοστό εκείνων που δήλωσαν άνεργοι (30,6%). Στον πίνακα 4 παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων ως προς το επαγγελματικό τους καθεστώς.

Πίνακας 4: Επαγγελματικό καθεστώς των συμμετεχόντων

Επαγγελματικό καθεστώς	N	%
Εργαζόμενοι	24	66,7
Άνεργοι	11	30,6
Συνταξιούχοι	1	2,7

Σύνολο

36

100,0

4.2 Οι παράγοντες της κρίσης

Σύμφωνα με τους συμμετέχοντες, η κρίση του Τύπου, φαίνεται να οφείλεται στους εξής πέντε παράγοντες (δυνατότητα πολλαπλής επιλογής):

- α) Στην κρίση της δημοσιογραφίας για το 91,7% των συμμετεχόντων (n=33). Η συντριπτική πλειονότητα των συμμετεχόντων, απάντησε ότι για την κρίση του Τύπου ευθύνεται από “αρκετά” (11,1%) έως “πολύ” (52,8%) και “πάρα πολύ” (27,8%) η κρίση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος. Ουδείς από τους συμμετέχοντες, απάντησε ότι η κρίση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος αφήνει τελείως ανεπηρέαστο τον Τύπο.
- β) Στα προβλήματα αξιοπιστίας που αντιμετωπίζουν τα Μέσα γενικότερα (για το 91,7%, n=33). Ειδικότερα, σχεδόν τέσσερις στους δέκα συμμετέχοντες (38,9%) δήλωσαν ότι για την κρίση του Τύπου ευθύνονται “πολύ” τα προβλήματα αξιοπιστίας που ταλανίζουν τα Μέσα, παράμετρος που είναι “πάρα πολύ” σημαντική για σχεδόν τρεις στους δέκα συμμετέχοντες (30,6%), ενώ το 22,2% απάντησε “αρκετά”. Αντίθετα, μόλις το 8,3% των συμμετεχόντων έκρινε ότι η έλλειψη αξιοπιστίας των Μέσων, ευθύνεται “λίγο” ή “καθόλου” για την κρίση.
- γ) Στις νέες Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών. Το παραδοσιακό επικοινωνιακό περιβάλλον έχει επηρεαστεί από το διαδίκτυο και τα νέα Μέσα για τη συντριπτική πλειονότητα (91,7%) των αθλητικών συντακτών (n=33). Οι εφημερίδες έχουν επηρεαστεί από το διαδίκτυο “δραστικά” σύμφωνα με το 41,7% των συμμετεχόντων και “πολύ” για το 25%, “αρκετά” πιστεύει το 25%, ενώ αντίθετα, μόλις το 8,3% θεωρεί ότι έχει επηρεαστεί “λίγο”. Τέλος, δεν υπήρχε συμμετέχοντας που να απάντησε ότι για την ανεργία των δημοσιογράφων δεν ευθύνεται έστω και στο ελάχιστο, το διαδίκτυο και τα Νέα Μέσα.
- δ) Στην οικονομική κρίση που μαστίζει την Ελλάδα την τελευταία δεκαετία, για το 86,1% των συμμετεχόντων (n=31). Σύμφωνα με τους περισσότερους συμμετέχοντες, η κρίση του Τύπου είναι απόρροια της οικονομικής κρίσης σε “πάρα πολύ” (30,6%) ή σε “πολύ” μεγάλο βαθμό (33,3%). “Αρκετά” θεωρεί το 22,2% και “λίγο” το 8,3%. Αντίθετα, το 5,6% των συμμετεχόντων δεν βρίσκει καμία σύνδεση ανάμεσα στην οικονομική ύφεση που έχει πλήξει την Ελλάδα και στην κρίση του Τύπου και,
- ε) Στην αναξιοπιστία του αθλήματος του ποδοσφαίρου, η οποία σύμφωνα με το 69,5% των συμμετεχόντων (n=25) αύξησε τη δυσπιστία του κόσμου απέναντι στις αθλητικές εφημερίδες. Ειδικότερα: “πάρα πολύ” το 22,2%, “πολύ” το 19,4%, “αρκετά” το 27,9% και “λίγο” το 19,4%. Αντίθετα, για το 11,1% των συμμετεχόντων στην έρευνα, η κρίση του Τύπου δεν είναι αποτέλεσμα της αναξιοπιστίας ορισμένων δημοφιλών αθλημάτων και κυρίως του ποδοσφαίρου. Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων παρουσιάζονται συγκεντρωτικά στον πίνακα 5.

Πίνακας 5. Οι παράγοντες της κρίσης

	Η κρίση της δημοσιογραφίας	Η αναξιοπιστία των Μέσων	Οι νέες Τ.Π.Ε.	Η οικονομική κρίση της χώρας	Η αναξιοπιστία δημοφιλών αθλημάτων
Καθόλου	-	5,5%	-	5,6%	11,1%
Λίγο	8,3%	2,8%	8,3%	8,3%	19,4%

Αρκετά	11,1%	22,2%	25,0%	22,2%	27,9%
Πολύ	52,8%	38,9%	25,0%	33,3%	19,4%
Πάρα πολύ	27,8%	30,6%	41,7%	30,6%	22,2%
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

4.2.1 Η κρίση με βάση την ηλικία

Από τις συσχετίσεις που έγιναν με βάση την ηλικία των συμμετεχόντων, προέκυψε ότι:

- α) Η κρίση της δημοσιογραφίας θεωρήθηκε από σχεδόν όλους τους ερωτώμενους ότι ευθύνεται για τη σημερινή κατάσταση του αθλητικού Τύπου. Ειδικά, στις νεαρότερες ηλικίες (18-24 και 25-34) ο εν λόγω παράγοντας κρίθηκε ως ο πλέον καθοριστικός (100%), ενώ την ίδια αντίληψη συμμερίζονται περισσότεροι από τρεις στους τέσσερις που ανήκουν στις ηλικιακές ομάδες 35-54 και δύο στους τρεις άνω των 55 ετών.
- β) Η αναξιοπιστία των Μέσων ευθύνεται για την κρίση των εφημερίδων σύμφωνα με όλους (100%) τους μεγαλύτερους ηλικιακά ερωτώμενους (55+ ετών), αλλά και για τη μεγάλη πλειονότητα των ατόμων 45-54 ετών (76,9%) και για τουλάχιστον έξι στους δέκα, ηλικίας 25-44 (μ.ο. 62,5%).
- γ) Οι νέες Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών (Τ.Π.Ε.), δηλαδή το διαδίκτυο με τις ιστοσελίδες και τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης (Μ.Κ.Δ.), θεωρούνται ότι επηρεάζουν αρνητικά τον αθλητικό Τύπο για όλους τους συμμετέχοντες 18-24 ετών, όπως επίσης και για τις περισσότερες ηλικιακές κατηγορίες των συμμετεχόντων, εκτός από τα άτομα 55+ ετών.
- δ) Στην οικονομική ύφεση απέδωσε τα προβλήματα των αθλητικών εφημερίδων η συντριπτική πλειονότητα των ερωτώμενων ηλικίας 25-34 και 35-44 ετών (83,3% και 75,0% αντίστοιχα), όπως και οι δύο στους τρεις άνω των 55 ετών (66,7%).
- ε) Τέλος, τα προβλήματα αξιοπιστίας ορισμένων δημοφιλών αθλημάτων στη χώρα με προεξάρχον το ποδόσφαιρο, φαίνεται να συνέβαλαν στο φαινόμενο της κρίσης, για τους μισούς και λίγο λιγότερους από τους μισούς συμμετέχοντες ηλικίας 25-54 και καθόλου για τους 18-24 ετών.

Πιο αναλυτικά:

- 1) Αναφορικά με τις ηλικίες 18-24, όλοι οι συμμετέχοντες (100%) θεωρούν ότι η κρίση οφείλεται κυρίως και ισόποσα α) στην κρίση της δημοσιογραφίας ως επάγγελμα και β) στις νέες Τ.Π.Ε. και στη συνέχεια οι μισοί από αυτούς (από 50%) αποδίδουν ευθύνες i) στα προβλήματα αξιοπιστίας που αντιμετωπίζουν τα Μέσα και ii) στην οικονομική κρίση της χώρας, ενώ κανείς τους δεν θεωρεί υπεύθυνη την αναξιοπιστία των δημοφιλών αθλημάτων.
- 2) Σχετικά με τις ηλικίες 25-34, όλοι οι συμμετέχοντες (100%) θεωρούν ότι η κρίση οφείλεται πρωταρχικά στην κρίση της δημοσιογραφίας ως επάγγελμα, η μεγάλη πλειονότητα (83,3%) την αποδίδει στην οικονομική κρίση της χώρας, ενώ για δύο στους τρεις (από 66,7%) φταίει α) τα προβλήματα αξιοπιστίας που αντιμετωπίζουν τα Μέσα και β) οι νέες Τ.Π.Ε., ενώ τέλος για τους μισούς (50%) υπεύθυνη είναι η αναξιοπιστία των δημοφιλών αθλημάτων και κυρίως του ποδοσφαίρου.
- 3) Στις ηλικίες 35-44, για τρεις στους τέσσερις συμμετέχοντες (75%) υπεύθυνοι για την κρίση είναι κυρίως και ισόποσα α) η κρίση της δημοσιογραφίας ως επάγγελμα, β) οι νέες Τ.Π.Ε. και γ) η οικονομική κρίση της χώρας, για το 58,3% τα προβλήματα αξιοπιστίας που αντιμετωπίζουν τα Μέσα, ενώ τέλος το 41,6% αποδίδει ευθύνες στην αναξιοπιστία των δημοφιλών αθλημάτων και κυρίως του ποδοσφαίρου.
- 4) Όσον αφορά τις ηλικίες 45-54, για τρεις στους τέσσερις συμμετέχοντες (από 76,9%) υπεύθυνοι για την κρίση είναι κυρίως και ισόποσα α) η κρίση της δημοσιογραφίας

ως επάγγελμα και β) τα προβλήματα αξιοπιστίας που αντιμετωπίζουν τα Μέσα, για έξι στους δέκα (61,5%) οι νέες Τ.Π.Ε., για λίγο περισσότερους από τους μισούς (53,8%) η οικονομική κρίση της χώρας και τέλος για λίγο λιγότερους από τους μισούς (46,2%) η αναξιοπιστία των δημοφιλών αθλημάτων και κυρίως του ποδοσφαίρου.

- 5) Τέλος, για τις ηλικίες 55+, η κρίση οφείλεται για όλους τους συμμετέχοντες (100%) κυρίως τα προβλήματα αξιοπιστίας που αντιμετωπίζουν τα Μέσα, στη συνέχεια για δύο στους τρεις συμμετέχοντες (66,7%) υπεύθυνοι για την κρίση είναι ισόποσα α) η κρίση της δημοσιογραφίας ως επάγγελμα και β) η οικονομική κρίση της χώρας, ενώ τέλος, ένας στους τρεις (από 33,3%) αποδίδει την κρίση ισόποσα α) στις νέες Τ.Π.Ε. και β) στην αναξιοπιστία των δημοφιλών αθλημάτων και κυρίως του ποδοσφαίρου. Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων με βάση την ηλικία τους παρουσιάζονται αναλυτικά, στον πίνακα 6.

Πίνακας 6. Οι παράγοντες της κρίσης

Ηλικία (έτη)	Η κρίση της δημοσιογραφίας	Η αναξιοπιστία των Μέσων	Οι νέες Τ.Π.Ε.	Η οικονομική κρίση της χώρας	Η αναξιοπιστία δημοφιλών αθλημάτων
18-24	100,0	50,0	100,0	50,0	0,0
25-34	100,0	66,7	66,7	83,3	50,0
35-44	75,0	58,3	75,0	75,0	41,6
45-54	76,9	76,9	61,5	53,8	46,2
55+	66,7	100,0	33,3	66,7	33,3
18-24	100,0	50,0	100,0	50,0	0,0

4.2.2 Η κρίση με βάση το επίπεδο εκπαίδευσης

Από τις συσχετίσεις που έγιναν με βάση το επίπεδο εκπαίδευσης των συμμετεχόντων, προέκυψε ότι αυτοί αποδίδουν ευθύνες για την κρίση στα έντυπα Μέσα με την εξής σειρά:

- στην κρίση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος, αποδίδουν τα προβλήματα των αθλητικών εφημερίδων οι τέσσερις στους πέντε με ανώτερο και ανώτατο επίπεδο εκπαίδευσης (80%, n=16) και οι δύο στους τρεις (66,7%) των αποφοίτων Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ.) και ιδιωτικών σχολών.
- η αναξιοπιστία που διακατέχει το σύνολο των ελληνικών Μέσων ενημέρωσης και στην οποία σημαντικό μερίδιο ευθύνης φέρουν και οι άνθρωποι που τα υπηρετούν, επηρεάζει τα αθλητικά έντυπα σύμφωνα με όλους τους απόφοιτους δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (n=4), ενώ την ίδια άποψη συμμερίζονται και οι δύο στους τρεις (75%) των αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (n=15).
- η έλευση των Νέων Μέσων, έχει πλήξει τις αθλητικές εφημερίδες σύμφωνα με τρεις στους τέσσερις (75%) των απόφοιτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (n=15) και το 66,7% των απόφοιτων Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ.) ή ιδιωτικών σχολών (n=12).
- η οικονομική κρίση, θεωρήθηκε ότι ευθύνεται για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα αθλητικά έντυπα από το 75% των απόφοιτων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (n=3), από τους δύο στους τρεις (66,7%) των αποφοίτων Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ.) και Ιδιωτικών Σχολών (n=8), αλλά και το 60% των αποφοίτων ανώτερης και ανώτατης εκπαίδευσης καθώς και των κατόχων μεταπτυχιακών / διδακτορικών τίτλων (60,0%, n=20).

- ε) ένα στα δύο άτομα (50%, n=8), με χαμηλό ή μεσαίο επίπεδο εκπαίδευσης, θεωρούν ότι η κρίση του ελληνικού Τύπου συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με την αναξιοπιστία που πλήττει ορισμένα δημοφιλή αθλήματα και κυρίως το ποδόσφαιρο και η οποία εκδηλώνεται με έντονο παρασκήνιο και πολλά κρούσματα βίας και σκάνδαλα διαφθοράς. Αντίθετα, μόλις το 35% των κατόχων πτυχίου, μεταπτυχιακού ή διδακτορικού τίτλου σπουδών (n=7) πιστεύει ότι οι δύο χώροι λειτουργούν ως συγκοινωνούντα δοχεία, μεταδίδοντας ο ένας τα προβλήματά του στον άλλο.

Πιο αναλυτικά:

- 1) Αναφορικά με τους απόφοιτους δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, όλοι οι συμμετέχοντες (100%) θεωρούν ότι η κρίση οφείλεται πρωταρχικά στα προβλήματα αξιοπιστίας που αντιμετωπίζουν τα Μέσα, στη συνέχεια οι δύο στους τρεις (75%) την αποδίδουν στην οικονομική κρίση της χώρας οι μισοί (50%) θεωρούν ότι η κρίση οφείλεται α) στην κρίση της δημοσιογραφίας ως επάγγελμα και β) στην αναξιοπιστία των δημοφιλών αθλημάτων και κυρίως το ποδόσφαιρο και τέλος μόλις ένας στους τέσσερις (25%) θεωρεί υπεύθυνες τις νέες Τ.Π.Ε.
- 2) Σχετικά με τους απόφοιτους Μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, δηλαδή ιδιωτικών σχολών και κρατικών ΙΕΚ, οι δύο στους τρεις (66,7%) θεωρούν ότι η κρίση οφείλεται κυρίως α) στην κρίση της δημοσιογραφίας ως επάγγελμα, β) στις νέες Τ.Π.Ε. και γ) στην οικονομική κρίση της χώρας, ενώ για τους μισούς υπεύθυνοι είναι i) τα προβλήματα αξιοπιστίας που αντιμετωπίζουν τα Μέσα και ii) η αναξιοπιστία των δημοφιλών αθλημάτων και κυρίως του ποδοσφαίρου.
- 3) Τέλος, για τους απόφοιτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και κατόχους μεταπτυχιακών τίτλων, η συντριπτική πλειονότητα (80%) θεωρούν ότι η κρίση οφείλεται πρωταρχικά στην κρίση της δημοσιογραφίας ως επάγγελμα, στη συνέχεια οι τρεις στους τέσσερις (75%) την αποδίδουν α) στα προβλήματα αξιοπιστίας που αντιμετωπίζουν τα Μέσα και β) στις νέες Τ.Π.Ε., το 60% πιστεύει ότι υπεύθυνη είναι η οικονομική κρίση της χώρας και μόλις ο ένας στους τρεις (35%) αποδίδει την κρίση στην αναξιοπιστία των δημοφιλών αθλημάτων και κυρίως το ποδόσφαιρο. Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων με βάση το επίπεδο εκπαίδευσης παρουσιάζονται αναλυτικά, στον πίνακα 7.

Πίνακας 7. Η κρίση με βάση το επίπεδο εκπαίδευσης

Επίπεδο εκπαίδευσης	Η κρίση της δημοσιογραφίας	Η αναξιοπιστία των Μέσων	Οι νέες Τ.Π.Ε.	Η οικονομική κρίση της χώρας	Η αναξιοπιστία δημοφιλών αθλημάτων
Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	50,0	100,0	25,0	75,0	50,0
Μεταδ/βάθμια εκπαίδευση	66,7	50,0	66,7	66,7	50,0
Τριτοβάθμια εκπαίδευση & Μεταπτυχιακές σπουδές	80,0	75,0	75,0	60,0	35,0

4.2.3 Η κρίση με βάση την επαγγελματική κατάσταση

Από τις συσχετίσεις που έγιναν με βάση την επαγγελματική κατάσταση των συμμετεχόντων, προέκυψε ότι αυτοί αποδίδουν ευθύνες για την κρίση στα έντυπα Μέσα όπως παρακάτω:

- α) στην κρίση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος, αποδίδουν τα προβλήματα των αθλητικών εφημερίδων ο μοναδικός συνταξιούχος συμμετέχων, η συντριπτική πλειονότητα των εργαζομένων (87,5%) και σχεδόν οι δύο στους τρεις ανέργους (63,6%).

- β) στα προβλήματα αναξιοπιστίας που αντιμετωπίζουν τα ΜΜΕ, ο συνταξιούχος, οι τρεις στους τέσσερις εργαζόμενους (75%) και λίγο περισσότεροι από τους μισούς ανέργους (54,5%).
- γ) στις Νέες Τ.Π.Ε. ο συνταξιούχος συμμετέχων, οι τρεις στους τέσσερις εργαζόμενους (75%) και λίγο λιγότεροι από τους μισούς ανέργους (45,5%).
- δ) στην οικονομική κρίση της χώρας, ο συνταξιούχος συμμετέχων, λίγο περισσότεροι από τρεις στους τέσσερις ανέργους (72,7%) και σχεδόν έξι στους δέκα (58,3%) εργαζομένους.
- ε) Στην αναξιοπιστία δημοφιλών αθλημάτων και κυρίως το ποδόσφαιρο, ο συνταξιούχος, λίγο περισσότεροι από μισούς τους ανέργους (54,5%) και μόλις ο ένας στους τρεις (33,3%) εργαζομένους.

Πιο αναλυτικά:

- 1) Ο μοναδικός συμμετέχων συνταξιούχος δημοσιογράφος, απέδωσε την κρίση ισόποσα και στους πέντε παράγοντες που ευθύνονται γι' αυτήν.
- 2) Οι εργαζόμενοι αθλητικοί συντάκτες έκριναν ότι για τη δυσχερή θέση στην οποία έχουν περιέλθει οι αθλητικές εφημερίδες ευθύνεται κυρίως η κρίση της ίδιας της δημοσιογραφίας ως επάγγελμα (87,5%), στη συνέχεια για τρεις στους τέσσερις (75,0%) ισόποσα α) τα προβλήματα αξιοπιστίας των Μ.Μ.Ε. και β) οι νέες Τ.Π.Ε., για περίπου έξι στους δέκα (58,3%) η οικονομική κρίση στη χώρα και τέλος, η αναξιοπιστία των δημοφιλών αθλημάτων και δη του ποδοσφαίρου (33,3%).
- 3) Για τους ανέργους, πρώτη αιτία ήταν η οικονομική κρίση στη χώρα (για το 72,7%), δεύτερος παράγοντας θεωρήθηκε η κρίση της δημοσιογραφίας ως επάγγελμα για δύο στους τρεις (63,6%) και για περισσότερους από τους μισούς (54,5%) ευθύνονται, τόσο η αναξιοπιστία των Μέσων, όσο και των δημοφιλών αθλημάτων με προεξάρχων το ποδόσφαιρο, ενώ για λίγο λιγότερους από τους μισούς (45,5%) ως ο πλέον σημαντικός παράγοντας θεωρήθηκαν οι νέες Τ.Π.Ε. Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων με βάση την επαγγελματική τους κατάσταση παρουσιάζονται αναλυτικά στον πίνακα 8.

Πίνακας 8. Η κρίση με βάση την εργασιακή κατάσταση

Επαγγελματική κατάσταση	Η κρίση της δημοσιογραφίας	Η αναξιοπιστία των Μέσων	Οι νέες Τ.Π.Ε.	Η οικονομική κρίση της χώρας	Η αναξιοπιστία δημοφιλών αθλημάτων
Εργαζόμενος	87,5	75,0	75,0	58,3	33,3
Άνεργος	63,6	54,5	45,5	72,7	54,5
Συνταξιούχος	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

5 Συζήτηση και Συμπεράσματα

Ο εκδοτικός κλάδος και ιδιαίτερα ο δημοσιογραφικός χώρος έχουν πληγεί σημαντικά από τη γενικότερη κρίση των Μέσων Ενημέρωσης και ιδιαίτερα των έντυπων Μέσων. Αρκετές εφημερίδες έχουν αναστείλει την έκδοσή τους όπως και άλλα Μέσα τη λειτουργία τους και ως εκ τούτου, πολλές θέσεις εργασίας έχουν χαθεί σε παγκόσμιο, αλλά και εγχώριο επίπεδο (Grieco, 2020; Guardian Annual Report, 2017; Tzekis & Spiliopoulos, 2020; Watson, 2020; www.bls.gov, 2016; www.eihea.gr 2020). Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν να καταγράψει τους παράγοντες στους οποίους οφείλεται η κρίση του ελληνικού αθλητικού Τύπου και κυρίως τον αντίκτυπο της κρίσης του Τύπου στους Έλληνες αθλητικούς συντάκτες, ιδιαίτερα όσον αφορά την ανεργία στον κλάδο. Αυτό κατέστη

δυνατό, από την εξέταση των απόψεων, των θέσεων και των αντιλήψεων των συμμετεχόντων στην έρευνα. Η ανάλυση των δεδομένων που προέκυψαν από το ερωτηματολόγιο που συμπληρώθηκε από τους αθλητικούς συντάκτες, έδωσε απαντήσεις στα ερευνητικά μας ερωτήματα (Bryman, 2017; Creswell, 1998; 2009; Willig, 2015).

5.1 Οι πέντε παράγοντες της κρίσης του ελληνικού αθλητικού Τύπου

Σχετικά με το πρώτο ερευνητικό ερώτημα «*Σε ποιους παράγοντες οφείλεται η κρίση των αθλητικών εφημερίδων στην Ελλάδα τη δεκαετία του 2010;*», τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η κρίση οφείλεται (από αρκετά έως πολύ και πάρα πολύ) σε πέντε διαφορετικούς παράγοντες και με την εξής διαβάθμιση σημαντικότητας, σύμφωνα με τις αποκρίσεις των συμμετεχόντων:

α) Στην κρίση της δημοσιογραφίας (91,7%, n=33). Η έλλειψη διαφοροποιημένου περιεχομένου, η απουσία ερευνητικής δημοσιογραφίας, η οπαδική δημοσιογραφία, η φιλοξενία δημοσιογράφων σε αποστολές στο εξωτερικό με έξοδα των ομάδων (Βελονάκη, 2016), η υπό-στελέχωση των εντύπων, η ολοένα και περισσότερο ελεγχόμενη ενημέρωση της ειδησεογραφίας από τους υπεύθυνους επικοινωνίας των επαγγελματικών αθλητικών οργανισμών (Σπηλιόπουλος et al., 2019), έχουν γίνει αντιληπτά πλέον από το αναγνωστικό κοινό, που έχει άρει την εμπιστοσύνη του προς τους αθλητικούς συντάκτες των εντύπων Μέσων και έχει στραφεί σε άλλα Μέσα για ενημέρωση, η οποία επιπλέον, παρέχεται δωρεάν. Το εύρημα της μελέτης, υποστηρίζεται από τις μελέτες των Spiliopoulos (2006), Starkman (2014) και Τριανταφύλλου (2020). Η κρίση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος, σχετίζεται με τις αλλαγές που έχουν επέλθει στις αξίες πραγμάτωσής του, όπως π.χ. αναφορικά με τη μεροληπτική επιλογή των θεμάτων που θα οικοδομήσουν την ατζέντα των Μέσων (agenda building), θα προβληθούν και θα επηρεάσουν τον καθορισμό της δημόσιας ατζέντας (agenda setting), την καταστρατήγηση των κανόνων δεοντολογίας που ρυθμίζουν την επαγγελματική συμπεριφορά των δημοσιογράφων, κάτι που παραδέχονται δημόσια και τα ίδια τα συνδικαλιστικά όργανα των δημοσιογράφων (www.esiea.gr, 2021b) και κατ' επέκταση, την υποβάθμιση του παράγοντα της αντικειμενικότητας κατά την κάλυψη των γεγονότων. Από τους σημαντικότερους παράγοντες που διαμόρφωσαν την κατάσταση που βιώνει σήμερα ο αθλητικός Τύπος θεωρούνται οι εσφαλμένες επιχειρηματικές τακτικές των εκδοτών (Τζέκης, 2018), η απουσία αντικειμενικότητας στην κάλυψη και την παρουσίαση των αθλητικών γεγονότων, η εμφάνιση των οπαδικών φύλλων ή/και η μετατροπή των αθλητικών εφημερίδων από πολυσυλλεκτικές και πολυθεματικές, ουσιαστικά σε οπαδικές (Σπηλιόπουλος, 2020). Επίσης, η σχέση αλληλεξάρτησης που αναπτύσσουν ορισμένα έντυπα με τις δημοφιλείς αθλητικές ομάδες (Καραγεωργόπουλος et al., 2020) και η απουσία πρωτότυπων θεμάτων και αυθεντικών - αποκλειστικών ρεπορτάζ που έχει αντικατασταθεί με τη δημοσιογραφία της αντιγραφής και επικόλλησης (Çavuşoğlu & Dumangöz, 2019).

β) Τα προβλήματα αξιοπιστίας των Μέσων ενημέρωσης (91,7%, n=33) είναι απόρροια των παραπάνω: η απουσία αντικειμενικότητας στην κάλυψη αθλητικών γεγονότων, η εμφάνιση οπαδικών εφημερίδων (π.χ. Πρωταθλητής, Γαύρος, Πράσινη, Κιτρινόμαυρη Ωρα) και οι άδηλες σχέσεις που φαίνεται ότι υπάρχουν μεταξύ δημοφιλών αθλητικών ομάδων και Μέσων, οδήγησε σε σχέση εξάρτησης των Μέσων από τις επαγγελματικές αθλητικές ομάδες όπως έδειξε και η έρευνα των Καραστογιάννη et al. (2019). Επιπλέον, συνέπειες για τις αθλητικές εφημερίδες φαίνεται ότι υπήρξαν μετά και από μια σειρά από κακές επιλογές των ανθρώπων του χώρου, καθώς και εσφαλμένες επιχειρηματικές τακτικές, όπως η άρνηση επένδυσης στο διαδίκτυο και η καθυστερημένη υιοθέτηση νέων τεχνολογιών, στην

παραγωγική διαδικασία (Tzekis & Spiliopoulos, 2020). Το εύρημα υποστηρίζεται από τις έρευνες των Henry (2007), Meyer (2009), Spiliopoulos (2006), Σπηλιόπουλος (2020) και Τριανταφύλλου (2020). Επιπλέον, θέματα όπως για παράδειγμα το σκάνδαλο «Koriorolis», το οποίο αποκαλύφθηκε από την Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Ποδοσφαίρου (UEFA) το 2009 με 40 ύποπτα προς χειραγώγηση παιχνίδια, «θάφτηκε» από όλες σχεδόν τις αθλητικές εφημερίδες παρότι υπήρχαν κατηγορίες για σημαντικούς αθλητικούς παράγοντες δημοφιλών ομάδων και για συνολικά 187 άτομα (Λακιώτης, 2020). Το γεγονός αυτό δεν πέρασε απαρατήρητο από το κοινό που πλέον διαθέτει πρόσβαση σε μεγάλο αριθμό πηγών πληροφόρησης και, συνεπώς, έχει τη δυνατότητα μιας πιο σφαιρικής αντίληψης της πραγματικότητας. Έτσι, από τη στιγμή που ο φίλαθλος ή ακόμα και ο φανατικός οπαδός, απέκτησε πρόσβαση σε περισσότερες -συγκριτικά με το παρελθόν- πηγές ενημέρωσης, σταμάτησε να αποδέχεται ως θέσφατο ό,τι προβάλλουν τα κυρίαρχα Μ.Μ.Ε., ενώ παράλληλα, αυξήθηκε η καχυποψία του. Για παράδειγμα, ο “θόρυβος” που προκαλούν οι αθλητικές εφημερίδες με τα πρωτοσέλιδά τους όταν “φωνάζουν” για κάποιο αθλητικό σκάνδαλο, όπως τα στελέχη τους θεωρούν ότι συμβαίνει σε βάρος της ομάδας που υποστηρίζουν, ή προβαίνουν σε μια καταγγελία. Η άποψη αυτή δεν γίνεται πλέον αποδεκτή άκριτα, καθώς ο κόσμος γνωρίζει ότι πίσω από ένα πρωτοσέλιδο βρίσκεται η εξυπηρέτηση επιχειρηματικών συμφερόντων, όπως οι ίδιοι οι επαγγελματίες αθλητές έχουν εδώ και καιρό εντοπίσει (Spiliopoulos, 2006) ή πιθανή επιδίωξη να λειτουργήσει η εφημερίδα ως μέσο άσκησης πίεσης για την εξασφάλιση κάποιας κρατικής εύνοιας, όπως διαπιστώσαμε σε πολλές περιπτώσεις κατά τη διάρκεια της πανδημίας του Κορωνοϊού με την περίφημη “λίστα Πέτσα”, όπου πολλά αθλητικά Μέσα θεώρησαν ότι αδικήθηκαν στο μοίρασμα της πίττας. Όλοι αυτοί οι παράγοντες, ανέδειξαν τις σχέσεις διαπλοκής των ανθρώπων των Μέσων, όπως αναφέρεται και στις εκθέσεις του Centre for Media Pluralism and Media Freedom για τα έτη 2016 και 2017 (Kandyła, & Psychogiorgoulou, 2017; Psychogiorgoulou & Kandyła, 2018). Τέτοιες σχέσεις, αναπτύσσονται συχνά-πυκνά με το εκάστοτε πολιτικό - κοινωνικό - οικονομικό - αθλητικό κατεστημένο, γεγονός που έχει αυξήσει τη δυσπιστία του κόσμου απέναντι στις εφημερίδες (Featherstone, 2016).

- γ) Στην έλευση των νέων Τ.Π.Ε. (91,7%, n=33). Οι αναγνώστες, ωθούμενοι από τη δραματική συρρίκνωση των εισοδημάτων τους, αλλά και γοητευμένοι από τις απεριόριστες δυνατότητες των νέων Τεχνολογιών Πληροφορίας και Ενημέρωσης και τον πλουραλισμό επιλογών που προσφέρουν οι εφαρμογές (applications) στράφηκαν στη δωρεάν λύση της ενημέρωσης μέσω του διαδικτύου. Εγκατέλειψαν έτσι, τον χάρτινο κόσμο των εφημερίδων όπου η επικαιρότητα παρουσιάζεται με χρονική υστέρηση, όπως έχει βρεθεί και σε άλλες μελέτες (Σπηλιόπουλος, 2020; Tzekis & Spiliopoulos, 2020; Τριανταφύλλου, 2020). Επιπλέον, οι αθλητικές εφημερίδες δεν προσαρμόστηκαν στο καινούργιο περιβάλλον ώστε να μπορέσουν να επιβιώσουν, όπως έγινε με την εμφάνιση του ραδιοφώνου (Jackaway, 1994; Lott Jr, 1970) και αργότερα της τηλεόρασης (Robinson & Jeffres, 1979). Παράλληλα, δημοσιογράφοι και εκδότες των εντύπων, έμειναν ουραγοί αναφορικά με τις τεχνολογικές εξελίξεις, δίνοντας την ευκαιρία σε ιστοσελίδες που δεν ανήκουν σε κάποιο εκδοτικό συγκρότημα, να γιγαντωθούν και να εδραιωθούν στη συνείδηση του κοινού ως πρώτη πηγή ενημέρωσης.
- δ) Στην οικονομική κρίση (86,1%, n=25). Ολόκληρη τη δεκαετία του 2010, το σύνολο των Ελλήνων γνώρισαν δραματική συρρίκνωση των εισοδημάτων τους, εξ αιτίας

της οικονομικής κρίσης της χώρας και της υπογραφής των μνημονίων. Ως εκ τούτου και σε συνδυασμό με τις κακές επιχειρηματικές επιλογές των εκδοτών ως προς τις συνεχείς ανατιμήσεις των εντύπων, το αθλητικό καταναλωτικό κοινό σταμάτησε ν' αγοράζει αθλητικές εφημερίδες οι οποίες γνώρισαν κάθετη πτώση στις πωλήσεις τους όπως φαίνεται και από τα στοιχεία που διαθέτουν το I.N.E.- Γ.Σ.Ε.Ε., τα Πρακτορεία διανομής του Τύπου και η Ένωση Ιδιοκτητών Εφημερίδων (Καψάλης, 2018; www.eihea.com.gr, 2021). Το εύρημα αυτό, έρχεται σε συμφωνία με άλλες μελέτες στον ελληνικό χώρο (Νικηταράς, 2013; Σπηλιόπουλος, 2020; Tzekis & Spiliopoulos, 2020; Τριανταφύλλου, 2020) αλλά και με διεθνείς μελέτες (Finneman & Thomas, 2021; Pew Research Center, 2009).

- ε) Στην αναξιοπιστία των δημοφιλών αθλημάτων (69,5%). Στη βιομηχανία Μέσων και αθλητισμού (Kinkema & Harris, 2003; Κοκονιά, 2004), υπάρχει σχέση συμβίωσης και αλληλεξάρτησης (Bellamy, 2006; Σπηλιόπουλος, 2020; Wolfe, Meenaghan, & O'Sullivan, 2002). Το ποδόσφαιρο τροφοδοτεί τα έντυπα με πλούσια ειδησεογραφία και οι επικεφαλής των εφημερίδων θεωρούν ότι η επιβίωση των φύλλων εξαρτάται από το ρεπορτάζ για το ποδόσφαιρο και τις δημοφιλείς ομάδες της χώρας. Έτσι, συναντάμε σε μόνιμη σχεδόν βάση στο πρωτοσέλιδό τους ως κεντρικό θέμα, το άθλημα του ποδοσφαίρου ανδρών. Αδημοσίευτα στοιχεία από πρόσφατη έρευνα του Τμήματος Δημοσιογραφίας και Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας (M.M.E.) στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (Α.Π.Θ.) σε 1337 πρωτοσέλιδα τεσσάρων αθλητικών εφημερίδων για το έτος 2016, έδειξαν ότι η κάλυψη για το ποδόσφαιρο κυριαρχεί με ποσοστό 73%. Έτσι, όταν ο ένας χώρος νοσεί (το ελληνικό ποδόσφαιρο ταλανίζεται εδώ και αρκετά χρόνια από σκάνδαλα, περιστατικά βίας, έντονη φημολογία για στημένους αγώνες κτλ.), τότε δεν μπορεί να μένει ανεπηρέαστος και ο άλλος, εν προκειμένω οι αθλητικές εφημερίδες. Οι δύο χώροι λειτουργούν σαν «συγκοινωνούντα δοχεία», καθώς ο αθλητισμός παράγει γεγονότα, τα οποία προβάλλουν τα Μέσα, μεταξύ των οποίων κυρίως, τα παραδοσιακά. Ενέργεια που φέρνει κοινό και διαφημιζόμενους στο πρώτο μέρος και ταυτόχρονα ενισχύει τις πωλήσεις στο δεύτερο. Το αποτέλεσμα είναι, όταν ο ένας χώρος (π.χ. το ποδόσφαιρο) δεν διάγει τις καλύτερές του ημέρες, να επηρεάζεται άμεσα ο δεύτερος (Τύπος). Το εύρημα αυτό υποδηλώνει και κάτι ακόμα: την πεποίθηση των αθλητικών συντακτών, ότι τα αθλητικά έντυπα δεν μπορούν να επιβιώσουν εάν δεν βάλουν ως κεντρικό θέμα στο πρωτοσέλιδό τους κάποιο ποδοσφαιρικό θέμα, όπως άλλωστε έχει δείξει η παγκόσμια μελέτη του 2011 International Sports Press Survey των Horky και Nieland (2013) για τις αθλητικές σελίδες του πολιτικού Τύπου κάτι που διαπιστώθηκε και για την Ελλάδα από την έρευνα της Παναγιωτοπούλου (2013). Η αντίληψη αυτή είναι τόσο ισχυρά εμπεδωμένη στον δημοσιογραφικό χώρο, που ουσιαστικά έχει συμπαρασύρει τις εφημερίδες στην πτώση που γνωρίζει το ελληνικό ποδόσφαιρο. Αυτό συμβαίνει διότι οι εφημερίδες αντί να απευθύνονται στην ευρύτερη μάζα των φιλάθλων και να προτάσσουν την αθλητική επικαιρότητα, ακόμη και αν αποτελείται από ειδήσεις που προέρχονται από λιγότερα δημοφιλή αθλήματα, εκπαιδεύοντας με αυτόν τον τρόπο το κοινό τους σε μια άλλη νοοτροπία, προσανατολίζονται προς την περιορισμένη οπαδική βάση των μεγαλύτερων αθλητικών ομάδων της χώρας.

Το ποδόσφαιρο στην Ελλάδα, εξακολουθεί ακόμα και σήμερα να μονοπωλεί το περιεχόμενο (και) των πολιτικών των εφημερίδων, όπως προκύπτει από τα πιο πρόσφατα, αδημοσίευτα στοιχεία της 2021 International Sports Press Survey (2021 ISPS, Spiliopoulos et al., 2022). Για παράδειγμα ο επονομαζόμενος και “Βασιλιάς” των Σπορ που είχε συγκεντρώσει το 69% της συνολικής κάλυψης των πολιτικών εφημερίδων στην έρευνα του 2011, παρέμεινε στον θρόνο του “Βασιλιά” και το 2021, αφού αναφέρεται σε 482/786 άρθρα που εξετάστηκαν (61,3%). Ακολουθεί η καλαθοσφαίριση με 108/786

(ποσοστό 13,7%, έναντι του 16% το 2011). Αθροιστικά, αυτά τα δυο δημοφιλή αθλήματα, κατέχουν μερίδιο 75% στο σύνολο των δημοσιευμένων άρθρων (έναντι του 85% το 2011), με αποτέλεσμα να συνεχίζουν να επηρεάζουν τις πωλήσεις των εφημερίδων. Παράλληλα, χειραγωγούν την προτίμηση του κοινού ως προς τα υπόλοιπα, μη δημοφιλή αθλήματα (Σπηλιόπουλος, 2020; Σπηλιόπουλος & Ραμπότας, 2016), αν και αυτά φαίνεται να έχουν την τάση να κερδίζουν έδαφος (25% στην 2021 ISPS, έναντι του 15% στην 2011 ISPS). Η στρατηγική αυτή, στηρίζεται στην εδραιωμένη εσφαλμένη αντίληψη ότι μόνο από τον σκληρό πυρήνα των οπαδών των δημοφιλέστερων συλλόγων μπορούν να έχουν καθημερινά μια σταθερή βάση αναγνωστών. Όμως, οι οπαδοί των ομάδων δεν μπορούν να αντέξουν ούτε 'ψήγματα' αντικειμενικότητας, με συνέπεια συχνά να διαφωνούν με τα αθλητικά φύλλα και να μην τα αγοράζουν. Το παρόν εύρημα, αποτελεί μάλλον μοναδικό εύρημα στη βιβλιογραφία, αφού δεν το συναντήσαμε σε κάποια άλλη μελέτη.

5.2 Ο αντίκτυπος της κρίσης στην εργασία των αθλητικών συντακτών

Όσον αφορά στο δεύτερο ερευνητικό ερώτημα «*Σε ποια έκταση και σε ποιο βαθμό, συνδέεται η ανεργία των ελλήνων αθλητικών συντακτών με την κρίση του αθλητικού Τύπου στη χώρα;*», η συρρίκνωση του κλάδου αποτυπώθηκε ανάγλυφα στο υψηλό ποσοστό ανεργίας που δήλωσαν οι συμμετέχοντες. Παρότι τα 2/3 (66,7%, n=24) δήλωσαν εργαζόμενοι, ένα σημαντικό ποσοστό (30,6% n=11) ανέφερε ότι, παρά την επιθυμία του να εργαστεί, δεν έχει καταφέρει να βρει απασχόληση. Αυτό το εύρημα φανερώνει την απώλεια θέσεων εργασίας που προκάλεσε τα τελευταία χρόνια το "λουκέτο" στην αργκό των Μέσων, πολλών αθλητικών εφημερίδων (Guardian Annual Report, 2017; Grieco, 2020; Παπαδοπούλου, 2017; www.bls.gov, 2016), αλλά και τη συρρίκνωση του έμψυχου δυναμικού των υπόλοιπων Μέσων ενημέρωσης της χώρας, εξαιτίας της ραγδαίας πτώσης των πωλήσεων και των διαφημιστικών εσόδων που επέφεραν οι πέντε παράγοντες που προαναφέρθηκαν όσον αφορά την κρίση του Τύπου. Σύμφωνα με αδημοσίευτα στοιχεία των δύο ταμείων Τύπου, του συνταξιοδοτικού Ενιαίου Ταμείου Ασφάλισης Προσωπικού (Ε.Τ.Α.Π.)-Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (Μ.Μ.Ε.) και του ταμείου για την περίθαλψη και την επικούρηση του Ενιαίου Δημοσιογραφικού Οργανισμού Επικουρικής Ασφάλισης & Περίθαλψης (Ε.Δ.Ο.Ε.Α.Π.), οι απώλειες θέσεων εργασίας στα ελληνικά Μέσα από το 2008 που ξέσπασε η παγκόσμια οικονομική κρίση, είναι πάρα πολύ υψηλές. Περίπου οι μισοί από τους εργαζομένους (δημοσιογράφοι και διοικητικοί υπάλληλοι) στα Μέσα Ενημέρωσης έχασαν τη δουλειά τους (Τριανταφύλλου, 2020). Την ίδια περίοδο, η Ε.Σ.Η.Ε.Α. κατέγραψε χίλιες πεντακόσιες (1.500) απολύσεις δημοσιογράφων-μελών της το χρονικό διάστημα 2009-2016 και άλλες 180 την τριετία 2017-2019 (www.esiea.gr, 2019), ενώ μόνο το 2015, απολύθηκαν 1.633 εργαζόμενοι σε ραδιοτηλεοπτικές και εκδοτικές επιχειρήσεις στην Αττική. Το ποσοστό της ανεργίας στα ελληνικά Μέσα Ενημέρωσης εκτινάχθηκε από το 5,6% το 2008 στο 38,8% το 2014 εξαιτίας της διακοπής της λειτουργίας αρκετών Μέσων, για να ακολουθήσει μια σταδιακή αποκλιμάκωση τα επόμενα χρόνια (Πηγή: Γ.Γ. ΕΛΣΤΑΤ ΕΕΔ 2004-2018 Β' Τριμήνου, όπως αναφέρεται στο: Ενημέρωση, 2018, σελ. 24). Σύμφωνα με τον Τριανταφύλλου (2020) δεν πρόκειται για ένα ελληνικό "φαινόμενο", αλλά για μια παγκόσμια κατάσταση. Η βαθεία οικονομική κρίση έχει πλήξει πολλούς μιντιακούς οργανισμούς σε ολόκληρο τον κόσμο και κυρίως στις αναπτυσσόμενες χώρες. Τα ευρήματά μας, συνάδουν με τις διεθνείς μελέτες των Cala, 2013, February 28; Carlson, 2011; Tjaardstra, 2014, June 24 και Weaver & Willnat, 2012.

5.3 Λοιπά ευρήματα

5.3.1 Η αθλητική δημοσιογραφία αποτελεί ανδρικό γκέτο

Κρίνοντας από την ανταπόκριση για συμμετοχή στην έρευνα μόλις τριών γυναικών, αυτό φαίνεται να δείχνει πως η ελληνική αθλητική δημοσιογραφία παραμένει ένας ανδροκρατούμενος χώρος (91,7% των συμμετεχόντων), παρά τη δυναμική είσοδο από τα μέσα της δεκαετίας του '90 όταν απελευθερώθηκε το ραδιοτηλεοπτικό τοπίο και δημιουργήθηκαν πολλές θέσεις εργασίας στα έντυπα και ηλεκτρονικά Μέσα ενημέρωσης, αρκετών γυναικών στο επάγγελμα. Η ανισοκατανομή μεταξύ των δύο φύλων επιβεβαιώνεται, τόσο από τα στοιχεία του Π.Σ.Α.Τ., όπου μόλις το 11% των μελών του είναι γυναίκες (www.psat.gr, 2021), όπως και από τα ευρήματα άλλων σχετικών μελετών που διενεργήθηκαν, τόσο στην Ελλάδα (Σπηλιόπουλος, 2007; 2020; Spiliopoulos et al., 2020), όσο και στο εξωτερικό (www.apsportseditors.com, 2019).

5.3.2 Υψηλό το μορφωτικό επίπεδο των αθλητικών συντακτών

Ένα άλλο σημαντικό εύρημα που προέκυψε ήταν, ότι οι συμμετέχοντες αθλητικοί συντάκτες φαίνεται να αποκτούν ολοένα και πιο υψηλό μορφωτικό επίπεδο. Το 47,2% ήταν απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ επιπλέον άλλο ένα 8,4% δήλωσαν κάτοχοι μεταπτυχιακού/διδακτορικού τίτλου σπουδών, γεγονός που δείχνει μια σαφή τάση ως προς τη στελέχωση των αθλητικών εφημερίδων με πιο μορφωμένο –συγκριτικά με το μακρύ παρελθόν– στελεχιακό δυναμικό. Τα ευρήματα αυτής της μελέτης, έρχονται σε συμφωνία με τη μελέτη του Σπηλιόπουλου (2007, σελ. 131), που βρήκε ότι οι φοιτητές / απόφοιτοι Α.Ε.Ι. ήταν το 47,1% (n=57) των συμμετεχόντων στην έρευνά του που αφορούσε μέλη του ΠΣΑΤ (n=123), ενώ άλλο ένα 13,2% ήταν σπουδαστές / απόφοιτοι Τ.Ε.Ι. και το 7,4% κάτοχοι μεταπτυχιακού τίτλου (n=9). Ακόμα, το 33,3% των συμμετεχόντων δήλωσαν ότι ήταν απόφοιτοι μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ποσοστό διπλάσιο από εκείνο που βρήκε ο Σπηλιόπουλος (2007, n=21). Το εύρημα, υποδηλώνει πόσο μεγάλη διείσδυση έχουν στο χώρο οι ιδιωτικές σχολές και τα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ.) και καθιστά έκδηλη την απουσία μιας τριτοβάθμιας σχολής αθλητικής δημοσιογραφίας από το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Αυτό είναι λογικό, καθώς μόνο το Τμήμα Δημοσιογραφίας και ΜΜΕ του Α.Π.Θ. προσφέρει μια άτυπη εξειδίκευση στο πεδίο της Αθλητικής Δημοσιογραφίας σε σχέση με τα άλλα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα της χώρας (Matsiola et al., 2022).

Η παρούσα εργασία οδήγησε σε ορισμένα σημαντικά συμπεράσματα, τα οποία μπορούν να αποδειχθούν χρήσιμα για την πορεία του αθλητικού Τύπου τα επόμενα χρόνια, καθώς δείχνουν τις τάσεις που αρχίζουν να διαμορφώνονται στο χώρο. Οι ελληνικές αθλητικές εφημερίδες αντιμετωπίζουν οξύτατα οικονομικά και διοικητικά προβλήματα, όπως μειωμένη ρευστότητα, υψηλός δανεισμός, χαμηλός βαθμός οργάνωσης, απουσία επαγγελματικής στελέχωσης στις υποστηρικτικές υπηρεσίες κτλ. Το γεγονός, έχει οδηγήσει αρκετές εξ' αυτών, είτε σε αναστολή της έκδοσής τους, είτε σε αλλαγή ιδιοκτησιακού καθεστώτος (Tzekis & Spiliopoulos, 2020). Οι εν λόγω μεταβολές, έχουν συμβάλει στην απορρύθμιση του εργασιακού τοπίου, φαινόμενο που επιτάχθηκε με την πανδημία του κορωνοϊού στην Ελλάδα τη διετία 2020-2021, η οποία επιδείνωσε ακόμα περισσότερο την κατάσταση στον κλάδο και τις συνθήκες εργασίες των δημοσιογράφων (Τριανταφύλλου, 2020). Συνάμα, συνετέλεσε στην περαιτέρω συρρίκνωση του βαθμού απασχόλησης των αθλητικών συντακτών, εξαιτίας της απώλειας θέσεων εργασίας από την αναστολή λειτουργίας ορισμένων Μέσων, όπως οι ραδιοφωνικοί σταθμοί Sport24, Arena Fm και Over Fm, η εφημερίδα Πράσινη, το περιοδικό Εθνοσπόρ (ένθετο στην εφημερίδα Έθνος), η ιστοσελίδα www.leoforos.gr (www.amna.gr, 2020) και πιο πρόσφατα η εφημερίδα SPORTIME που από τις 15 Ιουλίου 2021 προσφέρεται δωρεάν, σε ψηφιακή μορφή (pdf). Τα αποτελέσματα της έρευνας, ενισχύουν τις περιορισμένες μελέτες στο

χώρο των αθλητικών Μέσων στην Ελλάδα (Spiliopoulos, 2006; Σπηλιόπουλος, 2007; 2019; 2020, Spiliopoulos, et al., 2020) και επεκτείνουν τις έρευνες που έχουν ήδη διενεργηθεί για τη μετάβαση της Δημοσιογραφίας εξαιτίας της σοβαρής κρίσης στον ελληνικό Τύπο (Τριανταφύλλου, 2020).

6 Περιορισμοί και Προτάσεις

Η παρούσα έρευνα υπόκειται στον περιορισμό της μικρής συμμετοχής των μελών του δείγματος. Το ερωτηματολόγιο συμπλήρωσαν μόνο 36 δημοσιογράφοι - μέλη του Πανελληνίου Συνδέσμου Αθλητικού Τύπου (ποσοστό απόκρισης 4,80% επί όσων διαθέτουν ηλεκτρονική διεύθυνση). Ως εκ τούτου, τα συμπεράσματα της έρευνας δεν μπορούν να γενικευθούν για το σύνολο του κλάδου ή σε άλλα περιβάλλοντα, παρά μόνο στην έκταση που αντιπροσωπεύουν τον γενικό πληθυσμό (Σπηλιόπουλος, 2020; Spiliopoulos et al., 2020). Το μικρό ποσοστό συμμετοχής, έχει εξήγηση. Μπορεί να ερμηνευτεί από την έλλειψη εξοικείωσης των αθλητικών συντακτών με τα επιστημονικά εργαλεία αλλά και γνώσης για τη σπουδαιότητα των επιστημονικών μελετών, καθώς μέχρι σήμερα ο χώρος έχει απασχολήσει ελάχιστα την ερευνητική κοινότητα (Σπηλιόπουλος, 2020). Τέλος, πρέπει να επισημανθεί, ότι δεν είναι όλοι οι αθλητικοί συντάκτες μέλη του Π.Σ.Α.Τ., καθώς για να γίνουν αποδεκτοί πρέπει να πληρούν συγκεκριμένα κριτήρια (www.psat.gr, 2020). Έτσι, υπάρχει σημαντικός αριθμός δημοσιογράφων που εργάζονται υπό καθεστώς ανασφάλιστης εργασίας ή ως δόκιμοι, ακόμα και χωρίς αμοιβή και έτσι δεν μπορούν να εγγραφούν στον Π.Σ.Α.Τ. Συνεπώς, οι εν λόγω δημοσιογράφοι δεν είχαν τη δυνατότητα να λάβουν μέρος στην παρούσα μελέτη. Ως εκ τούτου, προτείνεται η διεξαγωγή περαιτέρω έρευνας, με μεγαλύτερη συμμετοχή δημοσιογράφων, υπό την αιγίδα - αρωγή των επίσημων φορέων του χώρου (Ένωση Ιδιοκτητών Ημερήσιων Εφημερίδων Αθηνών, Ένωση Συντακτών Ημερήσιων Εφημερίδων Αθηνών / Θεσσαλονίκης κτλ, Πανελλήνιος Σύνδεσμος Αθλητικού Τύπου), προκειμένου να διερευνηθεί και να αναδειχθεί στο σύνολό του, το σύνθετο φαινόμενο της κρίσης του Τύπου, να αναζητηθούν οι αιτίες του και να κατατεθούν προτάσεις για την αντιμετώπισή του.

Βιβλιογραφία

- Α΄ Διεύθυνση Ενιαίου Ταμείου Ασφάλισης Προσωπικού – Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (2016). Στοιχεία για την απασχόληση των δημοσιογράφων στην Ελλάδα.
- Anderson, C. W., Bell, E., & Shirky, C. (2015). Post-Industrial Journalism: adapting to the Present. *Geopolitics, History & International Relations*, 7(2), 32-123.
- Battle, P. F. (2010). The press crisis in Spain: credibility & professionalism as main solutions. *Infoamérica: Iberoamerican Communication Review*, (2), 59-68.
- Bellamy, R. V. (2006). Sports media: A modern institution. In: A. Raney, A., & J. Bryant (eds), *Handbook of sports and media*. Routledge, 63-67.
- Βελονάκη, Α. (2016). *Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης και αθλητική Δημοσιογραφία: Η περίπτωση της Ελλάδας*. Αδημοσίευτη μεταπτυχιακή διατριβή. Αθήνα: ΕΚΠΑ.
- Brewer, J., & Hunter, A. (1989). *Multimethod research: A synthesis of styles*. Sage.
- Brewer, J., & Hunter, A. (2006). *Foundations of multimethod research: Synthesizing styles*. Sage.
- Brüggemann, M., Humprecht, E., Kleis Nielsen, R., Karppinen, K., Cornia, A., & Esser, F. (2016). Framing the newspaper crisis: How debates on the state of the press are

- shaped in Finland, France, Germany, Italy, United Kingdom and United States. *Journalism Studies*, 17(5), 533-551.
- Bryman, A. (2017). *Μέθοδοι κοινωνικής έρευνας*. Αθήνα: Gutenberg.
- Cala, A. (2013, February 28). Spain's economic crisis has an unexpected victim: journalism. Ανασύρθηκε στις 12 Ιανουαρίου 2022 από το: <https://www.csmonitor.com/World/Europe/2013/0228/Spain-s-economic-crisis-has-an-unexpected-victim-journalism>
- Carlson, M. (2012). Where once stood titans: Second-order paradigm repair and the vanishing US newspaper. *Journalism*, 13(3), 267-283.
- Çavuşoğlu, S. B., & Dumangöz, P. D. (2019). Examining the viewpoints of the sports journalists in Turkey on traditional and internet journalism. *European Journal of Physical Education and Sport Science*, 5(5), 19-34.
- Creswell, J. W. (1998). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions*. California: Sage Publications.
- Creswell, J. W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. California: Sage Publications.
- Deuze, M., & Dimoudi, C. (2002). Online journalists in the Netherlands: Towards a profile of a new profession. *Journalism*, 3(1), 85-100.
- Duran, R. P., Eisenhart, M. A., Erickson, F. D., Grant, C. A., Green, J. L., Hedges, L. V. & Schneider, B. L. (2006). Standards for reporting on empirical social science research in AERA publications: American Educational Research Association. *Educational Researcher*, 35(6), 33-40.
- Ενημέρωση (2018). *100 Χρόνια Συνδικάτα: Βασικοί σταθμοί του εργατικού κινήματος στην Ελλάδα (244)*. Ινστιτούτο εργασίας της ΓΣΕΕ. Αθήνα.
- Featherstone, K. (2016) Conditionality, democracy and institutional weakness: the Euro-crisis trilemma. *Journal of Common Market Studies*. DOI:10.1111/jcms.12411.
- Finneman, T., & Thomas, R. J. (2021). "Our Company is in Survival Mode": Metajournalistic Discourse on COVID-19's Impact on US Community Newspapers. *Journalism Practice*, 1-19.
- Grieco, E. (2020, April 20). U.S. newspapers have shed half of their newsroom employees since 2008. Ανασύρθηκε στις 25 Ιουνίου 2020 από: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2020/04/20/u-s-newsroom-employment-has-dropped-by-a-quarter-since-2008/>
- Guardian Annual Report (2017). Ανασύρθηκε στις 24 Δεκεμβρίου 2021 από το: <https://www.guardiancapital.com/media/61342/2017-gcg-annual-report.pdf>
- Haig, B. D., & Evers, C. W. (2016). *Realist inquiry in social science*. Sage.
- Helberger, N. (2019). On the democratic role of news recommenders. *Digital Journalism*, 7(8), 993-1012.
- Henry, N., (2007). *American Carnival: Journalism under Siege in an Age of New Media*, Berkeley. CA: University of California Press.
- Horky, T., & Nieland, J. U. (2013). Comparing sports reporting from around the world – numbers and facts on sports in daily newspapers. In T. Horky & J-U. Nieland (Eds.) *International Sports Press Survey 2011. Quantity and Quality of Sports Reporting*. Germany: Books on Demand GmbH. 22-43.
- Hutchins, B., & Boyle, R. (2017). A community of practice: Sport journalism, mobile media and institutional change. *Digital Journalism*, 5(5), 496-512.
- Ιωσηφίδης, Θ. (2008). *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.
- Jackaway, G. (1994). America's press-radio war of the 1930s: a case study in battles between old and new media. *Historical Journal of Film, Radio and Television*, 14(3), 299-314.
- Kandyla, A., & Psychogiopoulou, E. (2017). *Media pluralism monitor 2016: monitoring risks for media pluralism in EU and beyond: country report: Greece*. Centre for Media

- Pluralism and Media Freedom (CMPF). Ανασύρθηκε στις 28 Δεκεμβρίου 2021 από το: <http://hdl.handle.net/1814/46798>. doi:10.2870/82665.
- Καραγεωργόπουλος, Κ., Σπηλιόπουλος, Π., Τσιγγίλης, Ν., & Μπαλτζής, Α. (2020). Σύνδρομο Jeffers: Δεν μισούν από κοντά στη Θεσσαλία αθλητικοί συντάκτες και υπεύθυνοι επικοινωνίας. *Φυσική Αγωγή & Αθλητισμός*, 40(1,2), 140.
- Καραστογιάννη, Α., Σπηλιόπουλος, Π., & Τσιγγίλης, Ν. (2019). Αθλητικοί συντάκτες και δημόσιες σχέσεις επαγγελματικών αθλητικών οργανισμών. Μία έρευνα ανασκόπησης στην οικοδόμηση του θεματολογίου των ΜΜΕ. *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός*, 39(1), 146.
- Καψάλης Α. (2018). Το σύγχρονο εργασιακό τοπίο στα μίντια. Ανασύρθηκε στις 22 Δεκεμβρίου 2021 από το: <https://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2018/12/NOEMBRIOS-DEKEMBRIOS-2018.pdf>
- Kinkema, K. M., & Harris, J. C. (2003) Σπουδές αθλητικής δημοσιογραφίας: Βασική έρευνα και θέματα που ανακύπτουν. Στο L. A. Wenner (Ed.). *Αθλητισμός και Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας*. Αθήνα: Καστανιώτης, 78-111.
- Kokonić, D. (2004). *Sport i Mediji*. Novi Sad: Facultet za uslužni biznis. [*Sport and Media*. Novi Sad: Faculty of Service Business]. [Σερβική γλώσσα].
- Krüger, F. (2017). What should journalism do in a new democracy? *Communicatio*, 43(2), 23-38.
- Kvale, S. (1996). *Interviews: An introduction to qualitative research interviewing*. Thousand Oaks. SAGE Publications.
- Λακιώτης, Θ. (2020, 18 Ιανουαρίου). Κοριόπολις: Το σκάνδαλο που συγκλόνισε το ελληνικό ποδόσφαιρο. Ανασύρθηκε στις 31 Ιανουαρίου 2022 από το: <https://www.alphanews.live/sports/koriopolis-skandalo-poy-sygklonise-elliniko-podosfairo-foto>
- Lecompte, C. (2015, September, 1). Automation in the Newsroom. Ανασύρθηκε στις 20 Ιανουαρίου 2022 από το: <https://niemanreports.org/articles/automation-in-the-newsroom/>
- Lott Jr, G. E. (1970). The press-radio war of the 1930s. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 14(3), 275-286.
- Lynch, J. (2014). *Peace journalism*. Hawthorn Press.
- Madil, A. (2008). Realism. In: L. M. Given (ed). *The Sage encyclopedia of qualitative research methods*. Sage, 731-735.
- Matsiola, M., Spiliopoulos, P., & Tsigilis, N. (2022). Digital Storytelling in Sports Narrations: Employing Audiovisual Tools in Sport Journalism Higher Education Course. *Education Sciences* 12(51) 1-27. <https://doi.org/10.3390/educsci12010051>.
- Matsiola, M., Spiliopoulos, P., Kotsakis, R., Nicolaou, C., & Podara, A. (2019). Technology-enhanced learning in audiovisual education: The case of radio journalism course design. *Education Sciences*, 9(1), 62, 1-16. <https://doi.org/10.3390/educsci9010062>.
- Matthews, R., & Hodgson, G. (2021). Provincial Newspapers-Lessons from History. *Media History*, 1-4.
- McKercher, C. (2002). *Newsworkers Unite: Labor, Convergence and North American Newspapers*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.
- Meyer, P. (2009). *The vanishing newspaper, Saving journalism in the information age*. Columbia: University of Missouri Press.
- Νικηταράς, Σ. (2013). Οικονομική κρίση και ΜΜΕ. Μια πολύ ενδιαφέρουσα συζήτηση με τον καθηγητή Γιώργο Πλειό. *Οικονομική επιθεώρηση*, 917(80), 48-49.

- O' Donnell, P. (2017). Beyond newsrooms: Younger journalists talk about job loss and re-employment in Australian journalism. *Australian Journalism Review*, 39(2), 163-175.
- Örnebring, H. (2009). *The Two Professionalisms of Journalism: Journalism and the changing context of work*. Ανασύρθηκε στις 20 Ιανουαρίου 2022 από το: https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2017-11/The%20Two%20Professionalisms%20of%20Journalism_Working%20Paper.pdf
- Παναγιωτοπούλου, Ρ. (2013). Αθλητικές εφημερίδες και αθλητική δημοσιογραφία στην Ελλάδα. *Ζητήματα Επικοινωνίας* 16-17, 66-87.
- Παπαδοπούλου, Λ. (2017). *Τύπος, κρίση και επιβίωση: Νέα κι εναλλακτικά επιχειρηματικά μοντέλα στο ελληνικό επικοινωνιακό περιβάλλον*. Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο.
- Pew Research Center (2009, March 12). Many Would Shrug If Their Local Newspaper Closed. Ανασύρθηκε στις 9 Ιανουαρίου 2022 από το: <https://people-press.org/report/497/many-would-shrug-if-local-newspaper-closed>.
- Pickard, V. (2019). *Democracy without journalism? Confronting the misinformation society*. Oxford University Press.
- Psychogiorgoulou, E., & Kandyla, A. (2018). *Monitoring media pluralism in Europe: application of the Media Pluralism Monitor 2017 in the European Union, FYROM, Serbia & Turkey: country report: Greece*. Centre for Media Pluralism and Media Freedom (CMPF). Ανασύρθηκε στις 28 Δεκεμβρίου 2021 από το: <http://hdl.handle.net/1814/61142>. DOI: 10.2870/09652
- Robinson, J. P., & Jeffres, L. W. (1979). The changing role of newspapers in the age of television. *Journalism and Communication Monographs*, 63,1-35.
- Robson, C. (2010). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου. Ένα μέσον για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές*. Αθήνα: Gutenberg.
- Rowbottom, D. P. (2019). Scientific realism: what it is, the contemporary debate, and new directions. *Synthese*, 196(2), 451-484.
- Σαραφίδου, Γ. Ο. (2011). *Συνάρθρωση ποσοτικών & ποιοτικών προσεγγίσεων. Η εμπειρική έρευνα*. Αθήνα: Gutenberg.
- Sarrimo, C. (2017). The press crisis and its impact on Swedish arts journalism: Autonomy loss, a shifting paradigm and a 'journalistification' of the profession. *Journalism*, 18(6), 664-679.
- Spiliopoulos, P. (2006). Uticaj Sredstava Javnog Informisanja na Pozitivno i Negativno Vrednovanje Sportskih Dostignuća [The Influence of the Media on the Positive and Negative Evaluation of Sports Achievements]. Αδημοσίευτη διατριβή. Novi Sad: Univerzitet U Novom Sadu. [Σερβική γλώσσα].
- Σπηλιόπουλος, Π. (2007). *Βία και επιθετικότητα στην εργασία και τη ζωή των αθλητικών συντακτών μελών του Π.Σ.Α.Τ.* Θεσσαλονίκη: ΠΑΝ-ΠΑΝ ΕΠΕ.
- Σπηλιόπουλος, Π. (2019). Η αλληλεξάρτηση αθλητισμού και Μέσων Επικοινωνίας. Η συμβολή της Τηλεόρασης στην προβολή και διάδοση των Σπορ στην Ελλάδα. *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός*, (39)1, 135.
- Σπηλιόπουλος, Π. (2020): Media made sport: Η συμβολή των Μέσων επικοινωνίας στην ανάπτυξη και διάδοση του Αθλητισμού στην Ελλάδα. Στο: Ν. Τσιγγίλης, & Δ. Μαστρογιαννάκης, (επιμ.) *Αθλητισμός και Μέσα επικοινωνίας. Ρητορική, ταυτότητες και αναπαραστάσεις*. Θεσσαλονίκη: Ζυγός, 177-209.
- Σπηλιόπουλος, Π., Αποστολίδης, Ν., & Τσιγγίλης, Ν. (2019). Η επιρροή των πρακτικών των υπευθύνων επικοινωνίας στην οικοδόμηση του θεματολογίου των αθλητικών μέσων. Διερεύνηση των επαρχιακών ΠΑΕ της Ελλάδος. *Φυσική Αγωγή και Αθλητισμός*, 39(1), 134-135.
- Spiliopoulos, P., Mastrogiannakis, D., Kokkina, L., & Tsigilis, N. (2020). "Working in a male-dominated universe: Stereotypical attitudes towards Greek female sports

- journalists," *PANR Journal*, December 7, 2020, <https://www.panr.com.cy/?p=7398>. 685-700.
- Spiliopoulos, P., Masiola, M., & Mastrogiannakis, D. (2022). ISPS 2021: Unpopular sports are gaining ground, news and articles on football are reducing and mega events have a significant coverage impact by the Greek political press. (In press).
- Σπηλιόπουλος, Π., & Ραμπότας, Χ. (2016). Ο ρόλος και η επιρροή των ΜΜΕ στην παρουσίαση των αθλητικών γεγονότων: Η περίπτωση των μη δημοφιλών αθλημάτων. *Φυσική Αγωγή & Αθλητισμός*, 36(1), 87
- Stake, R. E. (1995). *The art of case study research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Starkman, D. (2014). *The watchdog that didn't bark: The financial crisis and the disappearance of investigative journalism*. Columbia University Press.
- Tjaardstra, N. (2014, June 24). Hundreds of new media boost and diversify journalism in Spain. Ανασύρθηκε στις 22 Ιανουαρίου 2022 από το: <https://wanifra.org/2014/06/hundreds-of-new-media-boost-and-diversify-journalism-in-spain/>
- Τζέκης, Α. (2018). Ο Τύπος σε κρίση: Η περίπτωση των ελληνικών αθλητικών εφημερίδων. Αδημοσίευτη Διδακτορική διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Tzekis, A., & Spiliopoulos, P. (2020). The emergence of the Sports Press in the midst of economic crisis. LIVE SPORT: a case study. *PANR Journal*, June 30, 2020, <https://www.panr.com.cy/?p=5429>. 646-655.
- Τριανταφύλλου, Σ. (2020). *Τα Μ.Μ.Ε. και η δημοσιογραφία σε μετάβαση. Οι μεταβαλλόμενες συνθήκες εργασίας των δημοσιογράφων στην ψηφιακή εποχή*. Θεσσαλονίκη: ΔΙΣΙΓΜΑ.
- Ursell, G. (2004). Changing Times, Changing Identities: A Case Study of British Journalists. In T. E. Jensen and A. Westenholtz (eds). *Identity in the Age of the New Economy*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Veglis, A., & Bratsas, C. (2017). Reporters in the age of data journalism. *Journal of Applied Journalism & Media Studies*, 6(2), 225-244.
- Veglis, A., & Maniou, T. A. (2019). Chatbots on the rise: A new narrative in journalism. *Studies in Media and Communication*, 7(1), 1-6.
- Veglis, A., & Pomportsis, A. (2014). Journalists in the age of ICTs: Work demands and Educational needs. *Journalism & Mass Communication Educator*, 69(1), 61-75.
- Watson, A. (2020, March 3). Number of daily newspapers in the U.S. 1970-2018. Ανασύρθηκε στις 27 Ιανουαρίου 2022 από το: <https://www.statista.com/statistics/183408/number-of-us-daily-newspapers-since-1975/#statisticContainer>
- Weaver, D., & Willnat, L. (2012). *The global journalist in the 21st Century*. London: Routledge.
- Willig, C. (2012). Perspectives on the epistemological bases for qualitative research. In: H. Cooper (Editor-in-Chief). *APA handbook of research methods in psychology. Foundations, planning, measures, and psychometrics*. American Psychological Association. DOI: 10.1037/13619-002. Sel. 5-21.
- Willig, C. (2015). *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στην Ψυχολογία*. Αθήνα: Gutenberg.
- Wolfe, R., Meenaghan, T., & O'Sullivan, P. (2002). The sports network: Insights into the shifting balance of power. *Journal of Business Research*, 55(7), 611-622.
- www.amna.gr (2020). Ο Π.Σ.Α.Τ. στηρίζει τους εργαζόμενους του Over Fm 104,9 και ζητάει ανάκληση της απόφασης της Ε.Ε.Τ.Τ. Ανασύρθηκε στις 20 Ιανουαρίου 2022 από το: <https://www.amna.gr/sport/article/503404/O-PSAT-stirizei-tous-ergazomenous-tou-OVER-FM-104-9--kai-zita-anaklisi-tis-apofasis-tis-EETT>

- www.apsportseditors.com (2019). APSE Racial and Gender Report Card shows we have work to do. Ανασύρθηκε στις 25 Ιανουαρίου 2022 από το: <https://www.apsportseditors.com/apse-racial-and-gender-report-card-shows-we-have-work-to-do/>
- www.bls.gov (2016, June 02). Employment trends in newspaper publishing and other media, 1990-2016. Ανασύρθηκε στις 17 Ιανουαρίου 2022 από το: <https://www.bls.gov/opub/ted/2016/employment-trends-in-newspaper-publishing-and-other-media-1990-2016.htm>
- www.eihea.gr (2020, 13 Νοεμβρίου). Η Ε.Σ.Η.Ε.Α για τις τέσσερις απολύσεις δημοσιογράφων από τον τηλεοπτικό σταθμό “MEGA”. Ανασύρθηκε στις 28 Δεκεμβρίου 2022 από <https://www.esiea.gr/i-esiea-gia-tis-apolyseis-tessarou-dim/>
- www.esihea.com.gr (2021). Μηνιαία Δελτία Κυκλοφορίας. Ανασύρθηκε στις 19 Ιανουαρίου 2022 από το: <https://www.eihea.com.gr/eihea.php?contentid=180>.
- www.esiea.gr (2010, 22 Νοεμβρίου). Η ΕΣΗΕΑ απαιτεί να αποσύρει ο Όμιλος Αλαφούζου τις προτάσεις του για «Ατομικές Συμβάσεις Εργασίας». Ανασύρθηκε στις 20 Ιανουαρίου 2022 από το: <https://www.esiea.gr/i-esiea-apaitei-na-aposyrei-o-omilos-alafouzou-tis-protaseis-toy-gia-atomikes-symvaseis-ergasias/>
- www.esiea.gr (2012, 6 Φεβρουαρίου). Το διασωματειακό για την επιβολή ατομικών συμβάσεων εργασίας στην εφημ. “ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ”. Ανασύρθηκε στις 20 Ιανουαρίου 2022 από το: <https://www.esiea.gr/to-diasomateiako-gia-tin-epivoli-atomikon-symvaseon-ergasias-stin-efim-naytemporiki/>
- www.esiea.gr (2013, 26 Ιουλίου). Στάση εργασίας και συνέλευση για τις νέες απολύσεις στην εφ. “ΚΕΡΔΟΣ”. Ανασύρθηκε στις 30 Ιανουαρίου 2022 από το: <https://www.esiea.gr/stasi-ergasias-kai-syneleysi-gia-tis-nees-apolyseis-stin-ef-kerdos/>
- www.esiea.gr (2016, 27 Οκτωβρίου). Μπλόκο σε 2.000 απολύσεις. Δεν θα πληρώσουν οι δημοσιογράφοι την κόντρα κυβέρνησης-καναλαρχών. Ανασύρθηκε στις 30 Ιανουαρίου 2022 από το: <https://www.esiea.gr/stasi-ergasias-kai-syneleysi-gia-tis-nees-apolyseis-stin-ef-kerdos/>
- www.esiea.gr (2019, 15 Οκτωβρίου). Στοιχεία για την ανεργία των δημοσιογράφων απέστειλε η Ε.Σ.Η.Ε.Α. στον πρωθυπουργό και στους αρχηγούς των κομμάτων. Ανασύρθηκε στις 24 Ιανουαρίου 2021 από το: <https://www.esiea.gr/stoixeia-gia-tin-anagergia-ton-dimosiografon/>
- www.esiea.gr (2021a, 31 Μαρτίου). Συνεχίζεται η δράση για την ενίσχυση των ανέργων μελών με διατακτικές αγοράς τροφίμων. Ανασύρθηκε στις 2 Φεβρουαρίου 2022 από το: <https://www.esiea.gr/i-esiea-kalei-tin-dioikisi-toy-t-s-mega-na-st/>
- www.esiea.gr (2021b). Η ΕΣΗΕΑ για τη δεοντολογία. Ανακοίνωση της 1ης Απριλίου 2021. Ανασύρθηκε στις 2 Φεβρουαρίου 2022 από το: <https://www.esiea.gr/i-esiea-gia-ti-deontologia/>.
- www.esiea.gr (2021c, 15 Απριλίου). Η ΕΣΗΕΑ καλεί την διοίκηση του Τ/Σ MEGA να σταματήσει τη διαδικασία υπογραφής ατομικών συμβάσεων εργασίας. Ανασύρθηκε στις 2 Φεβρουαρίου 2022 από το: <https://www.esiea.gr/i-esiea-kalei-tin-dioikisi-toy-t-s-mega-na-st/>
- www.frontpages.gr (2022a). Πρωτοσέλιδα εφημερίδων. Αθλητικές εφημερίδες. Ανασύρθηκε στις 3 Μαρτίου 2022 από το: <https://www.frontpages.gr/>
- www.frontpages.gr (2022b). Πρωτοσέλιδα εφημερίδων. Αθλητικές εφημερίδες. Ανασύρθηκε στις 2 Φεβρουαρίου 2022 από το: <https://www.frontpages.gr/d/20220202/465/SporTime>
- www.psat.gr (2020, 24 Νοεμβρίου). Τον Δεκέμβριο οι εγγραφές νέων μελών στον Σύνδεσμο. (Ανακοίνωση).

www.psat.gr (2021). Μέλη ΠΣΑΤ. Ανασύρθηκε στις 27 Ιανουαρίου από το:

<https://psat.gr/%ce%bc%ce%b5%ce%bb%ce%b7-cf%80%cf%83%ce%b1%cf%84/>

Yin, R. K. (2009). *Case study research: Design and methods*. (5th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Ζαφειρόπουλος, Κ. (2005). *Πώς γίνεται μια επιστημονική εργασία; Επιστημονική έρευνα και συγγραφή εργασιών*. Κριτική.